

DATA MOSAIC TOOL GUIDE

Базиран на данни инструмент за превенция на насилието и гарантиране на безопасността на децата в местата за лишаване от свобода.

Funded by
the European Union

С подкрепата на

Ръководство за използване на инструмента "Data MOSAIC Tool: Инструмент, базиран на данни, за предотвратяване на насилието и осигуряване на безопасността на децата в местата за лишаване от свобода"

Това ръководство е изготвено и публикувано от Penal Reform International (PRI).

PRI би искала да благодари на следните лица за техния принос към доклада: Силвия Рандацо, независим консултант по детско правосъдие, която предостави своя експертен опит при разработването и съставянето на настоящото ръководство. Бихме искали да изкажем благодарност за подкрепата на консултанта по въпросите на детското правосъдие и данните Николаос Стаматакис и на партньорите по проекта Data MOSAIC Нели Петрова-Димитрова и Звездица Пенева-Ковачева (ИСДП България), Михай Еначе (Terre des hommes – Румъния), Родрико Хормазебал (Tierra de Hombres) и Седрик Фусар и Мариана Перес (Tdh Global Initiative on Justice with Children), и членовете на техните екипи, както и на Международния консултативен комитет (МКК) на проекта, председателя на МКК Мария Жоао Леоте де Карваьо, Джефри Мулхерин, Лукаш Соскевиц и Яник ван ден Бринк, както и на всички останали членове на МКК за експертния опит, предоставен по време на целия проект: Марсело Аеби, Клаудия Кампистол, Урсула Килкели, Икнасио Найорал и Хана Смитсън.

Отговорност за съдържанието му носи единствено Penal Reform International.

Тази публикация може да бъде свободно преглеждана, реферирана, възпроизвеждана и превеждана, частично или изцяло, но не и за продажба или за използване с търговски цели.

Всички промени в текста на тази публикация трябва да бъдат одобрени от Penal Reform International. Трябва да се посочи надлежно името на Penal Reform International и на тази публикация. Запитванията трябва да се отправят на адрес publications@penalreform.org.

Публикувано за първи път през юни 2024

Penal Reform International

The Hague Humanity Hub
Fluwelen Burgwal
58 2511 CJ Den Haag
The Netherlands

Web: www.penalreform.org

Email: info@penalreform.org

Twitter: @PenalReformInt

Instagram: [penalreformint](https://www.instagram.com/penalreformint)

LinkedIn: [Penal Reform International](https://www.linkedin.com/company/penal-reform-international)

This report is published as part of the project Data for Monitoring the Safety of Imprisoned Children (Data MOSAIC), funded by the European Commission under the Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV-2022-DAPHNE). The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Съдържание

КАКВО Е ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕТО НА НАСТОЯЩОТО РЪКОВОДСТВО?	4
КОЙ СЛЕДВА ДА ИЗПОЛЗВА РЪКОВОДСТВОТО?	4
КОЙ УЧАСТВА?	8
<i>Различни органи за наблюдение и събиране на данни и действащи лица на международно равнище</i> ..	8
<i>Кой трябва да използва този инструмент: осигуряване на достъпност и споделена отговорност</i> ..	9
КАК ДА СЪБИРАМЕ ДАННИ: ЕТИЧНИ И ПРАКТИЧЕСКИ СЪОБРАЖЕНИЯ	9
КАК ДА СЕ ИЗПОЛЗВА ТОЗИ ИНСТРУМЕНТ	15
<i>Подготовка на условията</i>	15
<i>Въвеждане и използване на общ език</i>	16
ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТА: РЪКОВОДСТВО „СТЪПКА ПО СЪПКА“	18
<i>Как изглежда инструментът</i>	18
<i>Въпросникът</i>	20
Предварителна информация и информация за инцидента	21
Демографски данни и обща информация	33
Въздействие и реакция при инциденти	46
РЕСУРСИ	55

Въведение

Гарантирането на безопасността на децата, включително чрез превенция на насилието над деца (ННД) в местата за лишаване от свобода¹, трябва да бъде приоритет за всяка система на наказателно правосъдие.

Въпреки ангажиментите на правителствата, включително на всички държави – членки на Европейския съюз (ЕС),² насилието над деца продължава, особено в местата за лишаване от свобода, и това изисква решителна реакция. Самото лишаване от свобода увеличава риска от насилие за децата, а маргинализацията и дискриминацията (с оглед на междусекторния характер/пресичането на личните характеристики/идентичностите) на специфични групи като момичета, ЛГБТИ+ деца, ги прави изложени на риск в по-голяма степен.

Събирането на данни е въпрос от ключово значение. Събирането на данни за насилието над деца, особено в рамките на системата на наказателното правосъдие, представлява предизвикателство, а да се инвестира в преодоляването на тези пропуски, е категорична препоръка в различни международни политически инструменти. Различни фактори, като например недоверие към властите, страх от репресии и слаба информираност, пречат на децата да съобщават за случаите на насилие. Освен това възприемането на пребиваването в място за лишаване от свобода, преди всичко като наказание, спомага насилието да продължава. Недостатъчното обучение, подкрепа и стимули за пенитенциарните служители също допринася за насилието в местата за лишаване от свобода, където институционалните политики и практики невинаги се разпознават като причиняващи вреда. И накрая, липсата на дезагрегирани данни за децата в местата за лишаване от свобода и ограниченото им участие в наблюдението и подаването на сигнали изострят сложността на проблема.

Инструментът за гарантиране на безопасност и защита от насилие над децата в местата за лишаване от свобода: „*Инструмент за данни MOSAIC*“ и настоящото ръководство към него, изготвени в рамките на проект „Данни за наблюдение на безопасността на лишените от свобода деца“ (**Данни MOSAIC³**), имат за цел да допринесат за преодоляване на този пропуск. Това означава да се предприемат стъпки за по-добра защита на децата от насилие по време на лишаването им от свобода в рамките на наказателното правораздаване чрез описване (картографиране) и оценка на съществуващите практики за наблюдение и събиране на данни, като се идентифицират обещаващи

---

¹ Задържането в настоящия наръчник се определя като лишаване от свобода преди или по време на съдебен процес или във връзка със законосъобразното изпълнение на присъда за лишаване от свобода.

² Преодоляването на насилието над деца е ключов аспект от Програма 2030 за устойчиво развитие, което съответства и на Стратегията на Европейски съюз за правата на детето и различни други стандарти, политики и инициативи в световен мащаб.

³ Проектът Data MOSAIC се финансира от Програма „Гражданство, равенство, права и ценности“ (CERV) на Европейския съюз (проект 101096692) и се изпълнява в периода март 2023 г. – юни 2025 г. от Penal Reform International (PRI) в сътрудничество с Института по социални дейности и практики (ИСДП), Fundatia Terre des Hommes – Elvetia (TdH Румъния) и Fundación Tierra de hombres (TdH Испания). Universidade NOVA de Lisboa е асоцииран партньор на проекта.

практики, от които да се учим, и чрез оказване на помощ на правителствата, администрациите и, което е особено важно, на местата за лишаване от свобода, да отстранят установените пропуски посредством разработването на инструмента за събиране на данни и настоящото ръководство.

Какво е предназначението на настоящото ръководство?

В основата на инструмента за събиране на данни и на настоящото ръководство към него са проведените изследвания за идентифициране на съществуващите практики за събиране на данни в правораздавателните системи в Европа и за изготвяне на препоръки въз основа на установените пропуски и потребности, стандарти за правата на човека и обещаващи практики.

Инструментът и ръководството Data MOSAIC са разработени с участието на работещи на първа линия, международни експерти и публични органи в трите държави (България, Ирландия и Румъния), в които инструментът се апробира (2024 г.).

Настоящото ръководство трябва да се използва заедно с инструмента. То съдържа указания как да се използва инструментът: изясняват се всички определения на ключови термини и изрази и се дават указания за използваната класификация и как инструментът да се използва, така че да даде възможност за съпоставимост и изчерпателност, като същевременно се гарантира недискриминация и защита на данните.

Кой следва да използва ръководството?

Ръководството е предназначено за персонала на местата за лишаване от свобода на деца. Самото съобщаване за инцидентите се извършва от персонала, работещ на първа линия с децата. В тази връзка те трябва да бъдат обучени как да използват инструмента, както и по темата за насилието над деца и етичните съображения, посочени в първия раздел на настоящото ръководство. Виж [Ръководство за обучение].

Международна рамка и стандарти за наблюдение и събиране на данни за насилието над деца в местата за лишаване от свобода

Защо трябва да използвате инструмента, за да гарантирате безопасността и защитата от насилие над децата в местата за лишаване от свобода: „Инструмент за данни MOSAIC“

Въпреки че съгласно международното право лишаването от свобода на дете трябва да бъде крайна мярка, всеки ден в Европа хиляди деца се намират в места за лишаване от свобода в рамките на наказателното правораздаване. Тяхната безопасност и защитата на правата им, включително от всякаква форма на насилие, трябва винаги да бъдат от първостепенно значение във всяко място за лишаване от свобода на деца.

Достъпът им до всички права, залегнали в Конвенцията на ООН за правата на детето и другите относими международни стандарти, следва да бъде гарантиран чрез редица мерки.

Настоящият инструмент има за цел да запълни един пропуск, установен от Penal Reform International, Terres des Hommes и много други организации⁴, а именно липсата на систематично събиране на данни и съответно стратегии, основани на данни, за да се гарантира, че децата в местата за лишаване от свобода са в безопасност и са защитени от всякакви форми на насилие.

Ефективното и достъпно наблюдение за получаване на данни и информация, свързана с безопасността и насилието, е една от важните мерки за предотвратяване и решаване на проблемите, свързани с безопасността.⁵ За да е щателно събирането на данни, те трябва да бъдат изчерпателни, надеждни и дезагрегирани, така че компетентните органи да имат възможност да разберат какъв е обхватът и какви са характеристиките на проблемите, свързани с безопасността, включително насилието – в различните му форми – и да подкрепят целенасочени системни действия и стратегии за превенция.

⁴ UN Global Study on children deprived of liberty (Глобално проучване на ООН за децата, лишени от свобода), 2019 г.

⁵ UN Global Study on children deprived of liberty, 2019 г.; УНИЦЕФ, *Hidden in plain sight: a statistical analysis of violence against children*, 2014 г.; UN Office of the Special Representative of the Secretary General on VAC, *Prevention of and responses to violence against children within the juvenile justice system (Служба на специалния представител на генералния секретар на ООН по въпросите на насилието срещу деца, Превенция на насилието срещу деца и ответни мерки в рамките на системата за младежко правосъдие)*, 2012 г.; UNODC, *Manual for the Measurement of juvenile justice indicators*, 2006 г.

Основни международни стандарти

Международните правни и политически инструменти, които подчертават ключовото значение на наблюдението и събирането на дезагрегирани данни за насилието над деца, са многобройни и всички те са включени в [„Сборник с международни стандарти и практики за наблюдение на насилието над деца в местата за лишаване от свобода в рамките на наказателното правораздаване“](#), публикуван по проект Data MOSAIC.

От тези разнообразни правни и политически инструменти, бяха избрани два, които да са водещи при разработването на инструмента и на ръководството към него: Общи коментари към Конвенцията за правата на детето (КПД), които дават насоки на държавите за това как да прилагат Конвенцията. Те са от първостепенното значение, защото подчертават **конкретната необходимост от събиране на данни за ННД и нарушенията на правата на децата в различни видове среда**, с цел установяване на насилието, превенция, подходяща и недискриминационна реакция и отчетност.

- В **общ коментар № 5** се изтъква значението на събирането на подробни данни и правилното им дезагрегиране, за да се гарантира пълното упражняване на правата на децата без дискриминация. В него се подчертава необходимостта от идентифициране на отделни деца и групи, чиито права може да изискват специални мерки, като се поставя акцент върху необходимостта от разбивка на данните, за да се установи дискриминация или потенциална дискриминация. *„Основна част от изпълнението е събирането на достатъчни и надеждни данни за децата, с разбивки, позволяващи откриване на дискриминация и/или несъответствия в осъществяването на правата.“* [параграф 48].⁶
- В **Общ коментар № 13** се подчертава значението на ясните оперативни правни определения за различните форми на насилие, така че да се гарантира забраната на всички форми на насилие във всякаква обстановка, насърчавайки усилията за стандартизиране на определенията на международно равнище, за да се улесни събирането на данни и обмена на опит между държавите. Административните мерки включват създаването на комплексна национална система за събиране на данни, за да се обезпечи системното наблюдение и оценяване, съобразени с общоприети стандарти и установени на местно равнище цели и задачи. Мерките за превенция подчертават ролята на научните изследвания и събирането на данни за информационното обезпечаване на политиката и практиката, както се набляга на разработването на измерими цели и показатели. *„Комитетът последователно е посочвал, че подкрепя изграждането на системи за отчетност, включително и по-специално чрез събиране и анализиране на данни, структурирането на показатели,*

---

⁶ Общ коментар № 5 (2003 г.): Общи мерки за изпълнение на Конвенцията за правата на детето, достъпен на <https://digitallibrary.un.org/record/513415?ln=en&v=pdf>.

наблюдение и оценка, както и на независими институции по правата на човека.“
[параграф 72].⁷

В отговор на международната значимост и необходимостта от събиране на съдържателни и изчерпателни данни за ННД, *инструментът Data MOSAIC* е предназначен да осигури съпоставимост и изчерпателност, в съответствие с целите, посочени от Комитета: **установяване на насилието, превенция на насилието, подходяща и недискриминационна реакция и отчетност.**

Основният инструмент, разработен на международно равнище, който е използван като ключов референтен документ при разработването на инструмента за събиране на данни и ръководството към него, е Международната класификация на насилието над деца на УНИЦЕФ (ICVAC), публикувана през 2023 г.⁸ Тази класификация е използвана за основните определения и е адаптирана към специфичния контекст на лишаването от свобода.

Другите приложими класификации и инструменти, разработени на международно равнище за измерване и събиране на данни за насилието над деца в различни видове среда, които са използвани като справочни документи за изготвяне на настоящото ръководство, са изброени в края на документа в т. Ресурси.

---

⁷ Общ коментар № 13 (2011 г.): Правото на детето на свобода от всички форми на насилие, достъпен на https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/crc.c.gc.13_en.pdf.

⁸ Международна класификация на насилието над деца на УНИЦЕФ (ICVAC), 2023 г., достъпна на <https://data.unicef.org/resources/international-classification-of-violence-against-children/>.

Събиране на данни

Кой участва?

Различни органи за наблюдение и събиране на данни и действащи лица на международно равнище

Във външното наблюдение на насилието над деца в местата за лишаване от свобода, както на национално, така и на международно ниво участват различни действащи лица, организации и институции, както установи проучването на PRI.⁹ Този съвместен, многоведомствен подход е от съществено значение за справяне с многоаспектния и комплексен характер на насилието над деца. Той осигурява независим контрол, съответстващ на световните стандарти, приети за местата за лишаване от свобода. Въпреки различията в отделните държави и предизвикателствата в рамките на ЕС по отношение на защитата на правата на човека, много държави поддържат създаването на органи за наблюдение на местата за лишаване от свобода на деца. Наличието на многобройни участници, включени в събирането на данни за нарушенията на правата на децата в местата за лишаване от свобода обаче изисква надеждно сътрудничество и координация между многото заинтересовани страни. Това предполага систематичен анализ и обобщаване, които да послужат като основа за реформиране на политиките и подобряване на отчетността, а както показва проучването на PRI, изглежда в ЕС не се полагат достатъчно подобни съвместни усилия.

Що се отнася до методите за вътрешно наблюдение и събиране на данни в рамките на местата за лишаване от свобода в държавите от ЕС, проучванията показват, че все повече се прилагат мултидисциплинарни подходи.¹⁰ Това означава сътрудничество в рамките на всяко място за лишаване от свобода между специалисти като психолози, друг медицински персонал и правоприлагащи органи. Подобна всеобхватна стратегия отчита многоаспектния характер на насилието над деца в местата за лишаване от свобода, като подчертава цялостната реакция и ангажимента за преодоляване на основните причини.

Поради това за справяне с многоаспектния и много комплексен характер на събирането на данни за насилието над деца в местата за лишаване от свобода трябва да се използва цялостен инструмент за събиране на данни, като този, представен в настоящото ръководство, който да се реализира чрез сътрудничество на различни специалисти, както и чрез редовни проучвания на случаите на съобщено от пострадалите насилие, провеждани сред децата в съответното място за лишаване от свобода.

---

⁹ Penal Reform International, Data for MONitoring the SAfety of Imprisoned Children: A European Study (*Данни за наблюдение на безопасността на лишените от свобода деца: Европейско изследване*), юни 2024 г.

¹⁰ Пак там.

Кой трябва да използва този инструмент: осигуряване на достъпност и споделена отговорност

Инструментът се използва от целия персонал, който работи на първа линия с децата в местата за лишаване от свобода: персонал в звената, в програмите и персонал, полагащ грижа. В тази връзка целият персонал, изпълняващ тези функции, трябва да бъде обучен за използване на инструмента и как се събират данни с него. Някои раздели от инструмента се попълват с данни от съществуващата база данни с информация за всяко дете в мястото за лишаване от свобода: информация, събирана от специализирания персонал (предоставящ медицинска, психологическа и правна помощ и др.) през целия период на лишаване от свобода.

Функциите, които се включват в групата „персонал на първа линия“ (работещите с деца ежедневно или редовно) в отделните държави, може да се различават, поради което и персоналът, който пряко използва инструмента в отделните държави, може да е различен.

Информацията за всеки отделен инцидент може да постъпи по различен път:

- наблюдаван е от персонала на първа линия по време на обичайните им задължения;
- съобщен от деца (жертва(жертви), свидетели или други участници в инцидента);
- съобщен от друг персонал (учители, здравни работници, психолози, социални работници, пробационни служители, възпитатели и др.);
- съобщен от външни участници: учители и други професионалисти, които идват в местата за лишаване от свобода, за да предлагат услуги; доброволци; адвокати или законни настойници; членове на семейството и други посетители на децата и др.

Как да събираме данни: етични и практически съображения

При събирането на данни за безопасността на децата, включително за ННД, трябва да се вземат предвид няколко етични и практически съображения. Етичните въпроси, свързани с проучването на ННД – в различни видове среда – се разглеждат в няколко международни инструмента и насоки и обикновено се отнасят до „неприкосновеността на личния живот и поверителността, закрилата на детето, разпространението на информацията и резултатите след приключване на проучването и благосъстоянието на членовете на екипа на проучването“.¹¹

Макар че тези международни инструменти се отнасят предимно до изследвания и ННД в широк смисъл, без да са изрично приложими към местата за лишаване от свобода, някои ключови елементи могат да бъдат пренесени в този контекст. Съображенията, произтичащи от уникалния контекст на лишаването от свобода, като например ограничената свобода на децата и участието и

---

¹¹ УНИЦЕФ, 2012 г., „Ethical principles, dilemmas and risks in collecting data on violence against children: a review of available literature (Етични принципи, дилеми и рискове при събирането на данни за насилието над деца: преглед на наличната литература)“. Вж. също Graham, A., Powell, M., Taylor, N., Anderson, D. & Fitzgerald, R., 2013, Ethical Research Involving Children. Флоренция: УНИЦЕФ, Изследователски център Иноченти.

съгласието им за действия, които ги засягат, трябва да бъдат предефинирани по някакъв начин, както е обяснено по-долу.

⇒ **Закрила на децата**

- Закрила от допълнителна виктимизация при подаване на сигнал: Децата трябва да бъдат защитени от вторична виктимизация, когато разкриват например подробности за инцидент, на който са били жертви, и при който може да са получили травма. Необходимо е незабавно да се осигури психологическа подкрепа и всякакъв друг вид подходяща подкрепа (родители, значими възрастни, ...). Този принцип включва защита на децата, които могат да бъдат идентифицирани, дори ако данните са анонимизирани, например ако в определено място за лишаване от свобода в периода на подаване на сигнала е имало само едно момиче. При тези обстоятелства, за да се избегнат по-нататъшни вреди може да бъде за предпочитане удължаване на периода за подаване на сигнал, предоставяне на по-малко или повече информация или въздържане от публично споделяне на информацията,.
- Защита от лицето, което е причинило вредата: пострадалите деца трябва също да се чувстват в безопасност и защитени от по-нататъшна виктимизация и/или отмъщение от страна на лицето, отговорно за причинената вреда: този аспект може да се окаже особено сложен в местата за лишаване от свобода, където пострадалите и тези, които са причинили вредата, може да продължат да бъдат задържани на едно и също място заедно (или, когато извършителят е член на персонала, да бъдат под негов контрол) въпреки инцидента/инцидентите. Това обаче е необходима предпазна мярка, която персоналот на местата за лишаване от свобода трябва внимателно да предвиди и да гарантира, също и за да се изгради доверителната среда, необходима за улесняване на подаването на сигнали.
- Защита от реакции от страна на други деца и персонала (в случай на деца „извършители“): децата, които носят отговорност за причиняване на вреда на други деца или на персонала, също трябва да бъдат защитени от отмъщение. Трябва да им се осигури реакция, която е пропорционална и зачита достойнството и правата им, както и процесуалните гаранции, на които имат право.

⇒ **Участие**

Не всички случаи на насилие са видими и известни на персонала. Подаването на сигнали от страна на децата – като преки жертви, свидетели или странични наблюдатели – е от ключово значение и за него е необходимо да се изгради доверие в средата. Когато има доверие, пълноценното участие в събирането на данни може да бъде реалност, а подаването на сигнали ще бъде спонтанно/доброволно, без да е нужно да се налага някакво задължение, което може да се възприема като заплаха: **доверие = участие = доброволност и съгласие.**

- Пълноценно участие се осигурява и чрез наличието на инструмента и достъпа на децата до него, независимо от тяхната възраст, ниво на развитие и други обстоятелства:

Компетентността, зависимостта и уязвимостта на децата не трябва да определят включването или изключването им от проучвания. Те трябва да служат за обосновка на начина, по който се осъществява тяхното участие.¹²

В този контекст „участие“ означава също така **на децата да се предостави информация** за това как ще се използват тези данни и защо е важно те да се събират и отчитат. Децата трябва да могат да съобщават информация, като познават процеса, стъпките и последствията, и без да се страхуват от негативни последици и от отмъщение.

- Съществуват няколко начина, по които гласът на децата може и трябва да бъде включен в процеса на събиране и отчитане на данни:
  - Редовни сесии за преглед на събраните данни с децата, на които те имат възможност да размишляват върху подробностите, върху отбелязаните тенденции и т.н.
  - На децата трябва да бъде осигурена възможност да имат индивидуален достъп до механизма за съобщаване на информация.
  - Децата трябва да бъдат информирани и да участват в последващите действия във връзка с който и да е инцидент.

- Съгласието засяга най-вече **информацията за даден инцидент, която децата са готови да разкрият** (вж. по-горе за доверието). То засяга и **това каква е общата информация**, която се събира за детето, и която може да осигури задълбочен анализ на данните за инцидентите. Децата трябва да дадат съгласието си за разкриване на лична информация (като например полова идентичност, сексуална ориентация, етническа принадлежност и т.н.) и трябва да им бъде гарантирана безопасността, ако го направят.

⇒ **Неприкосновеност и конфиденциалност**

- Неприкосновеността трябва да бъде гарантирана на първо място в начините и моментите, когато персоналят попълва формуляра, а децата съобщават информация: трябва да се предприемат практически мерки, за да се **гарантира, че съобщаването на информация се извършва в уединени и безопасни пространства**, където участващите страни няма да бъдат чути от други лица, а тяхната самоличност и статут ще бъдат защитени. Неприкосновеността на личния живот е от ключово значение и по отношение на вида обща информация за детето, както и на **събирането и споделянето на данни на принципа „необходимо да се знае“**. Защитата на личните данни изисква повече усилия, ако те се отнасят до половата идентичност и сексуалната ориентация, тъй като всяко разкриване на такава информация може да бъде изключително чувствително. Необходимостта от събиране

---

¹² Graham, A., Powell, M., Taylor, N., Anderson, D. & Fitzgerald, R., 2013 г., Ethical Research Involving Children (*Етични изследвания с участието на деца*). Флоренция: УНИЦЕФ, Изследователски център Иноченти, стр. 14.

на тази информация е свързана с идентифицирането на формите на ННД, на които са подложени децата от определени групи, и с целенасочените реакции и стратегии за превенция. Ако информацията не се използва за тези цели, тя не трябва да се събира (на принципа „необходимо да се знае“). Във всеки случай тя трябва да се споделя внимателно и само когато са налице гаранции за защита на данните.

- Макар че цифровизацията улеснява обмена на данни и може да доведе до по-голяма ефективност, трябва да се обърне внимание на това какви данни се споделят, с кого, за какви цели и кои данни може/трябва да бъдат по-лесно или по-трудно достъпни. **Следователно цифровизацията следва да върви ръка за ръка с поверителността и анонимизирането на данните**, особено когато е необходимо по-голямо дезагрегиране за правилен анализ на данните. По-голямо дезагрегиране всъщност означава, че данните и децата са по-лесно идентифицируеми, особено когато броят на лишените от свобода деца е относително малък, какъвто е случаят в няколко европейски държави. Това изисква като необходима отправна точка **значително инвестиране в обучението на персонала и осигуряване на подходяща инфраструктура**.
Неправилното прилагане, например твърде подробно дезагрегиране без подходящо анонимизиране и без подходящо внимание към поверителността и споделянето на данни, може да доведе до съпътстващи вреди и (по-нататъшна) виктимизация и дискриминация.
- Поверителност в този контекст означава също така **защита на идентичността на децата при съхраняването на данните**, което трябва да става при пълно спазване на принципите за защита на данните и гарантирано анонимизиране.

⇒ **Практики за събиране на данни, специално ориентирани към децата**

По-долу е описано как да се осигурят практики за събиране на данни, специално ориентирани към децата:

- Когато дете съобщава за инцидент, задавайте **въпроси, които са уместни за неговата възраст и ниво на развитие**, както и за нивото му на **грамотност**, разбиране на езика и за **обстоятелствата** и/или принадлежността му към определена малцинствена група (принцип на недискриминация).
- Когато дете съобщава за инцидент, вземете предвид всички евентуални **интелектуални затруднения и/или проблеми с психичното здраве** и адаптирайте въпросите по подходящ начин – с подкрепата на специализирания персонал, когато е необходимо.
- При най-тежките инциденти с насилие са особено необходими **съобразени с преживяната травма техники** за събиране на информация от засегнатото дете/деца, както и подкрепа от страна на подходящ специализиран персонал. Макар че тежките случаи са рядкост, те могат

да окажат най-голямо въздействие върху жертвите и често включват най-уязвимите деца, включително тези с предишни травми.¹³

⇒ **Други ключови практически съображения включват:**

- **Своевременно записване на данните за инцидентите:** за да се предотвратят фактически грешки и да се гарантира, че всеки инцидент се разглежда своевременно и ефективно, и за да се гарантира, че няма да бъдат причинени повече вреди.
- **Последователно и съгласувано събиране и отчитане на данни:** необходимо е целият персонал да споделя и по един и същи начин да разбира определенията за инцидент и насилие, както и процеса, стъпките и общите цели на отчитането на данни.
- **В съответствие с мнението на децата:** ако по някаква причина мнението на анкетъора за инцидента не съответства на гледната точка на някое от въвлечените деца (например по отношение на причината за инцидента, възможно е анкетъорът да впише причината така, както я разбира, а някое от въвлечените деца да не е съгласно или да има различна гледна точка), тогава анкетъорът вписва какво мисли детето (за причината за инцидента, както в този пример, или за съответния въпрос) в „друга информация“.
- **Текущо обучение на персонала:** не само за да се запознаят служителите с целта и важноста на инструментите и средствата за събиране на данни, но и за да изградят общо разбиране и практика за събиране на данни за инциденти с насилие над деца в местата за лишаване от свобода, за да осъществяват превенция и да реагират с целенасочени интервенции.
- **Своевременен и цялостен анализ на събраните данни:** както от практическа, така и от етична гледна точка всички събрани данни трябва да бъдат относими за целите на анализа и за крайната цел – подобряване на условията и гарантиране на безопасността на децата в местата за лишаване от свобода. ***Анализът на данните за безопасността и насилието е не само морален императив за зачитане на доверието и неприкосновеността на личния живот на засегнатите лица, но и практическа необходимост за решаване на системни проблеми и предотвратяване на бъдещи вреди*** по редица причини:
  - Децата, жертви на насилие, които свободно решават да споделят своите преживявания го правят с разбирането, че това ще бъде използвано за подобряване на системите и предотвратяване на бъдещи вреди. Неуспехът да се направи пълноценен анализ на съответните данни би нарушил това доверие и би бил проява на незачитане на личната неприкосновеност на тези, които са споделили своите често дълбоко лични и болезнени преживявания.
  - Благодарение на задълбочения анализ на данните властите (и съдебната система като цяло) признават страданията, понесени от засегнатите лица. От друга страна, липсата на анализ може да доведе до игнориране или скриване на тези данни, което затвърждава

---

¹³УНИЦЕФ, Trauma-informed approach. Introductory Handbook (Подход, съобразен с преживяната травма. Въвеждащ наръчник), 2023 г. Достъпно на адрес <https://www.unicef.org/northmacedonia/media/12261/file/Trauma%20Informed%20approach.pdf>.

цикъла на мълчание и negliжиране и може да задълбочи травмата, преживяна от жертвите.

- Цялостният анализ на данните за виктимизацията дава възможност да се разбере какви са първопричините и системните недостатъци, които допринасят за насилието. Без задълбочен анализ тези проблеми остават нерешени, което затвърждава вредата и несправедливостта.
- Децата, жертви на насилие, заслужават навременна реакция и действия за предотвратяване на по-нататъшни вреди. Задълбоченият анализ дава възможност за бързи интервенции и промени в политиката с цел подобряване на системите и ефективна подкрепа на жертвите.

Как да се използва този инструмент

Подготовка на условията

Преди да се използва какъвто и да е инструмент за събиране на данни, във всяко място и система за лишаване от свобода трябва да се предприемат необходимите стъпки, за да се подготвят основните неща, така че събирането на данни да е ефикасно и последователно:

Подготовка на персонала:

- **Персоналът трябва да бъде обучен на първо място по въпросите на ННД и вътрешната закрила на децата**, както и за използването на този специфичен инструмент.
- Обучението за работа с инструмента трябва да бъде включено във въвеждащото обучение на всички служители. Освен това следва да се повиши осведомеността на децата и целия персонал и всички хора, които са влизат в контакт с децата (включително външен персонал и посетители) и сред всички тях да се разпространи информация относно съществуването на този инструмент и процеса на подаване на сигнали, за да се гарантира достъпност.
- Съотношението между лишените от свобода деца и персонала на първа линия трябва да бъде намалено: макар и да звучи утопично за някои места, това е първата стъпка, която трябва да се предприеме, за да се изгради доверителната среда, необходима за осигуряване на пълноценно участие и подаване на сигнали.

Подготовка на техническата интеграция:

- Инструментът трябва да бъде свързан с институционалните регистри, за да се използват вече съществуващите данни, съхранявани в системите за управление на досиетата на местата за лишаване от свобода, и да се осигури ефективност по отношение на времето. Местата за лишаване от свобода могат да предпочетат интегриране на инструмента в техните съществуващи системи, което може да се извърши от техническия персонал и да се подпомогне от персонала на първа линия.
- Инструментът се охранява от общата информация за децата, която трябва да се събира при приемането им и да се съхранява в персонални досиета. Следователно преди да се приложи какъвто и да е инструмент относно ННД, е от **ключово значение да се гарантира, че като цяло се събират качествени демографски/общии данни, а ако това не е така, да се коригират съществуващите системи.**
- Инструментът трябва да бъде свързан със списъка на персонала. Интеграцията може да бъде ограничена до данните, необходими за правилното функциониране на анализа. Местата за лишаване от свобода могат да използват вместо имена, идентификационни номера на персонала.
- **Променливите и категориите в инструмента относно ННД** и регистрите при прием **трябва да бъдат последователни и еднакви**, за да се избегне дублиране и противоречива информация. Особено чувствителни категории, които могат значително да се различават в

отделните държави и места за лишаване от свобода, са тези, свързани с етническата принадлежност, уврежданията, сексуалната ориентация и половата идентичност. За цялостно наблюдение и реагиране на ННД е важно данните да могат да бъдат дезагрегирани и правилно анализирани, за да се осигури вътрешна закрила на всички деца.

- Инструментът трябва да бъде свързан с институционалните регистри.
- Категориите/променливите в инструмента трябва да бъдат преразгледани, ако е необходимо, за да се гарантира, че наличните варианти съответстват на потребностите на мястото за лишаване от свобода (напр. място на инцидента; мерки за реагиране и др.).
- Необходимо е да се въведе подходяща инфраструктура и процеси за съхранение и управление на данни, които да позволят цялостен анализ, като същевременно се гарантира неприкосновеността на личния живот и поверителността.
- Обучението за работа с инструмента трябва да бъде включено във въвеждащото обучение на всички служители. Освен това следва да се повиши осведомеността на децата и целия персонал и всички хора, които са влизат в контакт с децата (включително външен персонал и посетители) и сред всички тях да се разпространи информация относно съществуването на този инструмент и процеса на подаване на сигнали, за да се гарантира достъпност.

Въвеждане и използване на общ език

Целта на този инструмент е да регистрира всички хора – деца и персонал – въввлечени в инцидента, т.е. всички хора, които са пострадали от инцидента, станали са свидетели на инцидента, намесили са се в него или са причинили/допринесли за причиняването на вреда.

Ръководство за основната терминология	
Термин, използван в инструмента	Определение
<i>Деца</i>	Лица до 18-годишна възраст (вж. член 1 от Конвенцията на ООН за правата на детето)
<i>Инцидент</i>	Всяко преднамерено действие/случай, при който има оценка за причинена вреда или потенциална вреда за едно или повече деца.
<i>Анкетьор</i>	Анкетьорът е служителят, който попълва данните за конкретния инцидент.
<i>Лице, на което при инцидента е нанесена вреда (пострадало/наранено лице)</i>	Обикновено се наричат „жертва/жертви“. При даден инцидент може да пострада повече от едно лице, както от лишените от свобода, така и от персонала. Освен това терминът „жертва“ по-скоро приписва на лицето цялостна конкретна „идентичност“, докато изразът, използван в настоящия инструмент, подчертава деянието и последиците от него, без да поставя етикети на въввлечените лица.

<i>Лице, причинило или допринесло за причиняване на вреда с инцидента</i>	Обикновено се нарича „извършител“. Изразът, използван в настоящия инструмент, се смята за по-уместен, тъй като терминът „извършител“ предполага, че е извършено престъпление и отговорността на лицето вече е установена (и е стигматизиращ). Освен това терминът „извършител“, както и терминът „жертва“ по-скоро приписват на лицето цялостна конкретна „идентичност“, докато изразът, използван в настоящия инструмент, подчертава деянието и последиците от него, без да поставя етикети на въвлечените лица. „Извършител“ също така е стигматизиращ термин.
<i>Свидетел</i>	Лице, което е видяло/помогнало при инцидента, без да е било умишлено наранено и без да е допринесло активно за нанасянето на вредата.
<i>Лице, участвало в инцидента</i>	„Участвало“ означава, че като цяло лицето има роля/участие в инцидента, т.е. е пострадало, има вероятност да пострада или да причини вреда.
<i>Лице, въвлечено в инцидента</i>	Въвлечено означава персонал или дете(деца), които са били въвлечени в инцидента като участници или свидетели.

В таблицата по-горе са включени **основните термини, които се използват в целия инструмент**, за които е необходимо общо разбиране и които анкетаторът трябва да има предвид, докато попълва въпросника.

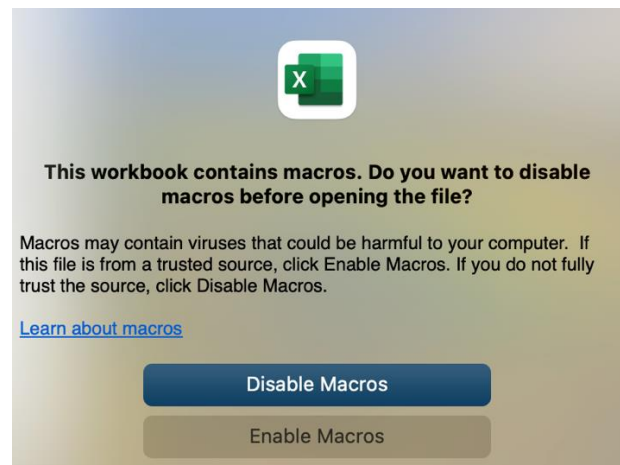
В следващите раздели на настоящото ръководство ще бъдат дадени и други ключови определения, отнасящи се до конкретни въпроси и отговори, които да насочат анкетатора как да тълкува съответния въпрос и как да попълни въпросника по правилния начин.

Използване на инструмента: ръководство „стъпка по стъпка“

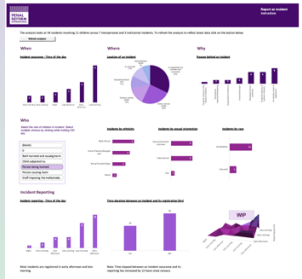
Настоящият раздел разглежда подробно инструмента, раздел по раздел, елемент по елемент, като показва целта и обяснява процеса. Предлагат се практически примери, които да улеснят служителите, отговорни за попълването на инструментите за събиране на данни (например формуляра) и класифицирането на информацията.

Как изглежда инструментът

Ако използвате инструмента във формат Excel, не забравяйте да щракнете върху „Enable macros“.

След като отворите инструмента и активирате макросите, ще видите формуляр във формат Excel, състоящ се от няколко таблици (tabs), както е обяснено по-долу, с тяхното име, предназначение и функциониране.

Структура на инструмента		
Име на компонента	Цел	Как функционира и кой го използва
<p>Информационен панел</p> 	<p>Това е таблицата, в която се анализират всички събрани данни, за да се представят тенденциите и проблемите, свързани с инцидентите с ННД, възникващи в мястото за лишаване от свобода. В него се анализират всички инциденти, въведени в инструмента, което дава възможност на ръководството на мястото за лишаване от свобода да предприеме мерки и политики, основани на доказателства, напр. конкретното място или моментът от деня, когато инцидентите с ННД се случват най-често.</p>	<p>Информационният панел е вградена функция на инструмента. Той използва въведените в инструмента данни, без да изисква допълнителна работа. Може да се използва за разработване на основани на доказателства мерки срещу ННД или за подобряване на съществуващите мерки за реагиране, включително лечение/терапия и разследване. Този анализ следва да бъде отправна точка. Настоящото ръководство силно насърчава местата за лишаване от свобода редовно да преглеждат събраните данни, да ги тълкуват и да откриват ключовите моменти, за които може да е необходимо да се съберат и анализират още данни, за по-добро справяне с ННД.</p>
<p>Въпросник</p>	<p>Той се състои от три таблици, в които се въвеждат данни за инциденти с ННД:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Предварителна информация и информация за инцидента • Демографски данни и обща информация • Въздействие и реакция <p>Всека таблица и нейното съдържание ще бъде обяснена подробно в следващия раздел на ръководството.</p>	<p>Тази част се попълва от служителя на първа линия, който съобщава за инцидента. В зависимост от наличието на цифрова система за управление на досиета, някои данни могат да бъдат извлечени от съществуващите персонални досиета на децата. В съответствие с горепосоченото, местата за лишаване от свобода се насърчават да подобряват въпросника с нови въпроси. Например инструментът включва въпрос за причината за инцидента. С течение на времето съответното</p>

		<p>място за лишаване от свобода ще може да установи най-честите причини, които предизвикват появата на инциденти с ННД, и може да пожелае да проучи това допълнително, за да предложи най-добрата процедура и политика, които могат да намалят инцидентите с ННД.</p> <p>Независимо от това, изключително важно е да не се премахва нито един въпрос от инструмента и да се запази сегашният формат като основа, осигуряваща събирането на транснационални и сравними данни за ННД.</p>
Списъци на деца и персонал	<p>За да се направи връзка между инцидента и хората, въввлечени в него, инструментът е свързан с два списъка:</p> <ul style="list-style-type: none"> - един, включващ имената и демографските/общите данни за всички деца, пребиваващи в мястото за лишаване от свобода, и - един, включващ имената и съответната информация за персонала, работещ в мястото за лишаване от свобода. <p>Това дава възможност да се избере името(имената) на детето(децата) и персонала, въввлечени в инцидента, и съответните данни да се заредят в инструмента.</p>	<p>Местата, които вече разполагат с цифрова система за управление на досиета, могат да свържат своите списъци на децата и персонала с инструмента. Тези, които нямат, могат да попълнят този списък, преди да започнат да използват инструмента, и да го свържат със съответните части на инструмента, включително</p> <ul style="list-style-type: none"> - Q.10.2 и Q.10.3 от Таблицата за предварителна информация и информация за инцидента; - всички въпроси в таблица „Демографски данни и обща информация“; - данните, събирани за всяко лице във всеки от списъците са в съответствие с целите на инструмента и националното законодателство на държавите, в които се прилага.
База(и) данни за инцидента и други таблици за анализ	<p>Това са таблиците, необходими за аналитичните части на инструмента.</p>	<p>Те са вградени в инструмента и не изискват допълнителна работа в процеса на събиране на данни. Съответните служители могат да ги използват за целите на анализа.</p>

Въпросникът е компонентът от формуляра във формат Excel, който ще трябва да бъде попълнен от съответния служител, както е посочено в предишния раздел на настоящото ръководство, за всеки регистриран инцидент. Той е разделен в **три таблици/секции** и всяка от тях е **представена подробно на следващите страници**, където са обяснени включените променливи, целта на въпросите и практическите аспекти, с които ще е важно да се запознаят анкетърите.

Очакваното време, необходимо за попълване на въпросника, зависи от фактори като вида и сложността на инцидента. Като се има предвид чувствителността на темата и необходимостта от обмисляне на въпросите и отговорите, следва да се предвиди време за попълване от около 5-15 минути, в зависимост от сложността и обменената информация с лицето, довело инцидента до знанието на анкетъора. При тази продължителност се постига баланс между събирането на изчерпателна информация и зачитането на времето и вниманието на участниците.

Въпросникът включва само няколко отворени въпроса, които изискват от участниците да си припомнят подробно преживяванията, ако е необходимо.

Предварителна информация и информация за инцидента

Въпросите в тази таблица имат за цел да се впише **предварителна и обща информация за инцидента**, включително данни за регистрирането на инцидента, интервала между регистрирането на инцидента и неговото възникване, конкретното място, вида на инцидента, причините за инцидента и информация за участието на всеки, който по някакъв начин е участвал в инцидента.

Чрез събирането на данни за честотата и характера на инцидентите, които преживяват децата в местата за лишаване от свобода, въпросникът помага да се разбере обхватът и сериозността на разглежданите проблеми. Тези данни могат да дадат представа за честотата и видовете инциденти с насилие в местата за лишаване от свобода, и за лицата, въвлечени в тях.

Въпроси и променливи	Насоки за анкетъора(анкетърите)
<p><u>Q1: Регистриране – Как анкетърът е разбрал за инцидента:</u></p> <p>Анкетърът е свидетел на инцидента</p>	<p><u>Цел:</u> Първият въпрос има за цел да установи статута на съобщаващия и неговата връзка с инцидента. В държави, в които не е възможно анонимно съобщаване, отбелязването на статута на съобщаващия е важно за неговата вътрешна закрила. Освен това то може да <i>даде възможност да се разбере каква е ефективността на механизмите за съобщаване на инциденти с ННД</i>. Ниският дял на инцидентите, за които съобщават деца, участвали или станали свидетели на инцидент, може да</p>

<p>Съобщено от служител свидетел на инцидента</p> <p>Съобщено от служител участвал в инцидента</p> <p>Съобщено от дете свидетел на инцидента</p> <p>Съобщено от дете участвало в инцидента</p> <p>Съобщено от семейството</p> <p>Друго</p>	<p>показва нежелание или дори страх от използване на наличните механизми за подаване на жалби, осигурени на децата.</p> <p><u>На практика:</u> За целите на този въпрос се предпочита „участвал“ вместо „въвлечен“. Това се прави, за да се разграничат инцидентите, за които съобщават деца, които са били преки участници в инцидента, от тези, за които съобщават деца, които са били само свидетели на инцидента. Ако детето, което съобщава за инцидента, е претърпяло или е имало вероятност да претърпи вреда, тогава то трябва да бъде вписано като „участвало“. Ако служителят, който регистрира инцидента, е този, който е поискал/приложил институционалната мярка, тогава той трябва да впише себе си като „служител, свидетел на инцидента“.</p> <p>Q1.1: Ако сте избрали „друго“, посочете как анкетаторът е разбрал за инцидента</p>
<p><u>От Q2 до Q7: дата и час на регистриране на инцидента и дата и час на настъпване на инцидента</u></p>	<p><u>Цел:</u> информацията, свързана с часа, е от решаващо значение при документирането на инциденти. В рамките на този инструмент тази информация се използва за изчисляване на времевия интервал между възникването на инцидента и неговото съобщаване и регистриране. Тези специфични времеви интервали са от ключово значение, за да се установят тенденциите: те позволяват не само да се оценят вътрешните процеси във всяко място за лишаване от свобода, но и да се придобие представа за характеристиките на определен вид инциденти и за действителната реакция. По-специално, началният и крайният час/дата на възникване на инцидента ще позволи на местата за лишаване от свобода да наблюдават продължителността на всички инциденти, включително изолация, отделяне на дете от останалите лишени от свобода лица или използване на методи за ограничаване.</p> <p><i>Местата за лишаване от свобода се насърчават да наблюдават продължителността на такива инциденти и, ако е необходимо, да прилагат стратегии за намаляване на продължителността на такива мерки в съответствие с международните стандарти, както и за намаляване на времето между възникването на даден инцидент и съобщаването за него.</i></p> <p><u>На практика:</u> Определянето на момента на започване и приключване на инцидента зависи до голяма степен от инцидента и от обстоятелствата. Въпреки че посочването на часа при институционалните мерки е лесно, то може да се окаже по-сложно, когато става дума за възникване на междуличностен инцидент. Ето някои примери, в случай на пререкание/сбиване началният момент е моментът, в</p>

	<p>който започва противопоставянето (физическо или вербално), а крайният момент е моментът, в който участниците в пререканието/сбиването се разделят или някой се намеси, за да го спре. В съвсем различна ситуация началото на инцидент на самонараняване може да се определи по първото порязване (или друга форма на самонараняване), съобщено от детето или от свидетел, а краят – със съобщаването за инцидента и, ако е приложимо, с терапевтичната/медицинската грижа/лечението на детето.</p> <p>Макар да се признава необходимостта от вътрешни процедури и известна гъвкавост в зависимост от вида на инцидента, местата за лишаване от свобода се насърчават да наблюдават времевите интервали между възникването на инцидента и неговото съобщаване и да установяват пропуските и потребностите, напр. недостиг на персонал или сложност при съобщаването и т.н., които пречат за инцидента да се съобщи във възможно най-кратък срок.</p>
<p>Q8: Място на възникване на инцидента</p> <p>В стая/килия</p> <p>Административни зони</p> <p>Зони за дейности на открито</p> <p>Сервизни помещения на закрито</p> <p>В жилищен блок (извън собствената стая/килия)</p> <p>Образователен/училищен блок</p> <p>По време на транспортиране</p> <p>Друго</p>	<p><u>Цел:</u> Информацията за мястото на възникване е от съществено значение при документирането на инцидентите. Освен това на някои места извършването на насилие може да е по-вероятно поради различни причини, а инструментът може да бъде използван за идентифициране на тези места.</p> <p><i>Местата за лишаване от свобода се насърчават да</i> правят преглед на анализите на данните за местата на възникване на инциденти и по-отблизо да следят зоните, които по-често са сцена на инциденти с ННД. Чрез добавяне на подразбивка на данните в категориите „място на възникване на инцидента“, например включване на кухнята, общите санитарни възли, коридорите и т.н. в рамките на „в жилищен блок“, те могат да идентифицират конкретното място (места), където децата са по-често изложени на ННД, и да предприемат необходимите предпазни мерки.</p> <p><u>На практика:</u> Местата на възникване на инциденти в различните места за лишаване от свобода се различават значително, но категориите, предложени в падащото меню за отговор, би трябвало да могат да обхванат тези различия. Ето някои пояснения:</p> <p>„Стая/килия“ означава пространството, където децата спят и държат личните си вещи. Не е задължително това да е стаята/килията на детето, въввлечено в инцидента.</p> <p>„Административни зони“ означава служебните помещения на персонала, където се изпълняват административни функции.</p> <p>„Зоните за дейности на открито“ означава всички зони, където децата могат да прекарват времето си извън стените на мястото за лишаване от свобода, за отдых, спортуване, работа или други дейности.</p>

	<p>„Сервизни помещения на закрито“ означава всички зони, където децата извършват различни дейности и имат достъп до различни услуги, докато са лишени от свобода, вътре в стените на мястото за лишаване от свобода (например: помещения за професионално обучение; столова; ...).</p> <p>„Жилищен блок“ означава пространствата извън собствената стая/килия и извън другите пространства, посочени по-горе (например: коридори, общи санитарни възли и т.н.).</p> <p>„Образователен/училищен блок“ означава пространствата, в които децата провеждат училищни/образователни дейности.</p> <p>„По време на транспортиране“ означава междинните пространства, когато децата се преместват от едно място за лишаване от свобода в друго или когато се извеждат за външни дейности, в съда или някъде другаде извън мястото за лишаване от свобода.</p> <p>Асансьорите попадат в категорията, в която се намират. Ако асансьорът е разположен в административната зона, то анкетьорът трябва да избере тази променлива като отговор.</p> <p><i>Q8.1: Ако сте избрали „друго“, моля, посочете мястото, което имате предвид.</i></p>
<p><u>Q9: Вид на инцидента</u></p>	<p><u>Цел:</u> Въпросът има за цел да определи вида на инцидента.</p> <p><u>На практика:</u> Изберете между „междоличностен инцидент“ или „институционална мярка“. Ако инцидентът е между деца или между дете(деца) и служител, той трябва да се регистрира като междоличностен. Ако инцидентът е свързан с налагането на институционална мярка, тогава трябва да се избере съответно този вариант за отговор.</p>

Q9.1: Ако „междупличностен инцидент“, посочете вида на инцидента

На практика: Когато попълвате формуляра, ви препоръчваме да изберете отговора, който в най-голяма степен съответства на съобщените обстоятелства, дори когато те не се припокриват напълно. В случаите, когато видът на инцидента изглежда различен за всяко от въвлечените лица, анкетьорите могат да изберат вид на инцидента, различен за всяко от тях. Ако дете е въвлечено в инцидент чрез многократни действия, например заплашва друго дете и след това го напада физически, моля, изберете най-тежката форма на инцидента от инструмента и добавете другата информация в отговора на въпроса „друга информация“.

По-долу даваме обяснение на всеки отговор. Обсъждането на изброените по-долу термини и осигуряването на общо разбиране за всеки от тях е от голямо значение за гарантиране на съгласуваността на процеса на събиране на данни. Имате възможност да изберете и "Друго", ако съобщаваните обстоятелства не съответстват на нито един от вариантите в списъка. В такъв случай, моля да конкретизирате какво имате предвид.

Пререкание/сбиване: разгорещен, гневен спор или пререкание между двама или повече души, което може да прерасне във физическо насилие.

Нападение: „Умишлено или по непредпазливост прилагане на по-малка или по-голяма физическа сила върху тялото на дете, в резултат на което не се стига до непосредствено физическо нараняване, лека или тежка телесна повреда“ (ICVAC).

Q9.1.1.: Ако сте избрали „Нападение“, от вас се иска да уточните дали е „леко“ или „тежко“:

Илюстративни примери за **тежко нападение**: причиняване на рани; побой над дете; нападение с киселина; отравяне; нападение с предмет или оръжие; изгаряне; задушаване; травма на главата в резултат на насилие; изтезание.

Илюстративни примери за **леко нападение**: физически тормоз; хвърляне или събаряне на дете на земята; удряне на шамар; пляскане; бутане; удряне; пошляпване; ритане; драскане; щипане; хапане; дърпане на косата; удряне по ушите; принуждаване на детето да стои в неудобно положение; опарване с гореща течност; подлагане на изпитания.

Самонараняване: „Всяко поведение, което причинява вреда на самото лице, което го извършва, като начин за справяне с трудни емоции. Най-често е под формата на порязване, изгаряне; самонараняване, при което не се стига до самоубийство или друго високорисково поведение“ (УНИЦЕФ).

Изнасилване: „Вагинално, анално или орално проникване със сексуален характер в тялото на дете с каквато и да е част на тялото или предмет, със или без употреба на сила и без съгласие, тъй като детето е твърде малко, за да даде съгласие или съгласие не е дадено“ (ICVAC).

Сексуално посегателство: „Докосване на интимните части на дете или принуждаване на дете да докосва интимните части на друго лице (без проникване), със или без употреба на сила и без съгласие, тъй като детето е твърде малко, за да даде съгласие, или съгласие не е дадено“ (ICVAC).

Неконтактни действия със сексуален характер: „Всяка форма на вербално или невербално нефизическо поведение, независимо дали еднократно или постоянно, което включва нежелано споменаване на тялото, половите органи или сексуалността на детето, включително поведение, улеснено чрез технологии ([ICVAC](#)).

Вербални или невербални заплахи (за насилие или причиняване на вреда): „като минимум, това е умишлено поведение, което предизвиква страх от нараняване или причиняване на вреда“ ([ICVAC](#)).

Тормоз: „всяко неподходящо и нежелано поведение, за което може основателно да се очаква или да се възприеме като причиняващо обида или унижение на дете. Тормозът може да бъде под формата на думи, жестове или действия, които целят да раздразнят, обезпокоят, оскърбят, унижат, сплашат, омаловажат или засрамят друг човек или които създават заплашителна, враждебна или оскърбителна среда. Обикновено тормозът предполага поредица от инциденти“ ([ICVAC](#)).

Презрително отношение или унижаване: „Повтарящи се взаимодействия с детето, които му внушават, че то е безполезно, непълноценно, необичано, нежелано, в опасност или че има стойност само за задоволяване на нуждите на другите“ ([ICVAC](#)).

Излагане на детето на насилие: „Излагане на дете на насилие с голяма вероятност това да доведе до психологически, социални, емоционални и поведенчески проблеми“. Някои илюстративни примери: излагане на дете на насилие, извършвано от банди или на насилствени действия на организираната престъпност; нежелано излагане на дете на употреба на оръжие/оръжия; детето да стане свидетел на сексуално насилие или изтезание на друг лишен от свобода; излагане на дете на нападения с огнестрелно оръжие ([ICVAC](#)).

Друго: Вариантът „друго“ може да се отнася до всякакви други действия и обстоятелства, които не са класифицирани по-горе и които въпреки това вредят на детето, включително форми на negliжиране, което представлява „умишлено, нежелано и несъществено неудовлетворяване на физическите или психологическите нужди на детето, незащитаване на детето от опасност или неполучаване на медицински, образователни или други услуги“. *Илюстративни примери:* Постоянно непълноценно хранене; постоянна липса на защита на детето от нараняване поради липса на надзор; постоянно оставяне на детето мръсно или с неприятен външен вид, неизмито или с неподходящо за сезона облекло; постоянно оставяне на детето да живее в неподходяща/нездравословна среда; постоянна липса на каквато и да е емоционална подкрепа и обич, хронична липса на внимание към детето; полагащите грижа за детето лица да са постоянно „психологически недостъпни“, като пренебрегват знаците и сигналите на малкото дете – особено актуално в случай на самонараняване; постоянно непредоставяне или непозволяване на необходимите грижи в съответствие с препоръките на компетентен здравен специалист за физическо нараняване, заболяване, медицинско състояние или физическо или психологическо увреждане; постоянно пропускане да се потърси навременна и подходяща медицинска помощ за сериозен здравословен проблем ([ICVAC](#)).

Ако сте избрали „друго“, моля, посочете допълнителната информация в отговора на Q13: Друга информация

Q9.2: Ако „институционална мярка“, конкретизирайте институционалната мярка

Използване на физическа сила: Това означава пряка употреба на физическа сила, например за разделяне на две или повече деца, участващи в сбиване, или намеса в случай на нападение.

Използване на метод за ограничаване: Това се отнася до използването на инструменти, които ограничават свободата на движение на лицето (например белезници, ремъци, усмирителни ризи или легла с приспособления за завързване). Важно е тези случаи да се регистрират, за да се гарантира, че се изпълняват при зачитане на правата на децата и в съответствие с международните стандарти: „Методи за ограничаване или сила могат да се използват, само когато детето представлява непосредствена заплаха за нараняване на себе си или други лица и само когато всички други средства за контрол са изчерпани. Методи за ограничаване не трябва да се използват за осигуряване на подчинение и никога не трябва да включват умишлено причиняване на болка. Никога не трябва да се използват като средство за наказание“ (Общ коментар № 24, 95 (e)).

Изолиране: „Изолиране“ означава отделяне на детето от останалите деца, което може да включва спиране от образование и други ежедневни дейности. Тази практика може да се равнява на „изолиране в единична килия“, което според международните стандарти **трябва да бъде забранено** (Правила от Хавана, 67; Правила на Нелсън Мандела 45(2)) .

Определението за „изолиране в единична килия“ в отделните държави може да е различно, но като цяло означава затварянето на лишения от свобода сам, без контакт с други хора, обикновено в отговор на поведение, което застрашава неговата безопасност или безопасността на други лица, за 22 или повече часа на денонощие. (Правила на ООН относно минималните стандарти за третиране към лишените от свобода (Правила на Нелсън Мандела), правило 44) Същата практика е известна с други названия, като административно изолиране, разделяне, изолация, затваряне в стая, принудително затваряне в психиатрично заведение или принудителна хоспитализация. Всички тези практики са сходни и са еднакво вредни по своя ефект. Инструментът анализира практиките на изолация, за да информира местата за лишаване от свобода, така че те да могат да предприемат действия, за да подобрят разпознаването на случаите, които се равняват на изолиране в единична килия.

Разделяне: Може означава всяко действие, което води до отделяне на детето от останалата част от населението. То може да има приемливи цели, като например успокояване на детето и започване на възстановителни мерки. Ако обаче се прилага по-дълго от необходимото, то може да се равнява на изолиране в единична килия (вж. по-горе).

Ограничаване на движението/социалното взаимодействие: ограничаване на движението и взаимодействията с други лица на дете или група деца, за да се предотврати рискът от инциденти, да се реагира на инцидент или да се предпази детето/другите от възникване на инцидент.

Обиск: означава мерки, които се предприемат, за да се предотврати проникването и контрабандата на опасни или забранени предмети в мястото за лишаване от свобода. Обискът може да бъде обиск на помещения, както и личен обиск. Поради своя характер личният обиск представлява нарушение на личната неприкосновеност на лицето и поради това до него следва да се прибегва само при крайна необходимост

и по начин, който зачита достойнството на лишено от свобода лице (PRI). Ето защо и в този случай е важно да се регистрират случаите, в които обискът се извършва по начини, които могат да се приравнят на нарушения на правата на децата, и които могат да навредят или потенциално да навредят на детето.

Друго: Ако сте избрали „друго“ (за Q9.2), моля, посочете допълнителната информация в отговора на Q13: Друга информация.

Q9.2.1: Ако „използване на метод за ограничаване“, посочете използвания метод за ограничаване:

Физическо

Механично (белезници)

Механично (друг)

Медицинско

Друго – Q9.2.1.1: Ако сте избрали „друго“, моля, конкретизирайте

Q9.2.2: Ако „използване на метод за ограничаване“, посочете дали е имало наблюдение на детето от страна на служител през целия период на прилагане на метод за ограничаване: Да, Не, Неизвестно

Съгласно международните стандарти децата трябва да бъдат придружавани от член на персонала, през времето, когато за тях е приложен метод за ограничаване. Местата за лишаване от свобода следва да наблюдават тази практика и да се уверят, че персоналът разполага с необходимите знания/време, за да спазва това правило. В противен случай местата за лишаване от свобода следва да предприемат действия по този въпрос.

Q9.2.2.1: Ако сте избрали „да“, посочете пенитенциарния служител (име или идентификационен номер) – Анкетаторът може да избере името на служителя от списъка.

Q9.2.3: Ако „изолиране“, посочете длъжността на лицето, което е одобрило решението:

Началник на затвора

Началник на поправителния дом

Служител на затвора

Друг – Ако сте избрали „друг“, моля, посочете допълнителната информация в отговора на Q13: Друга информация.

Решението за изолиране трябва да бъде одобрено от висшестоящ служител. Тези данни са важни за подпомагане на прилагането на това правило, както и за документиране на решенията.

Q9.2.3.1: Посочете пенетенциарния служител (име или идентификационен номер) – Анкетьорът може да избере името на служителя от списъка.

Q9.2.4: Ако „изолиране“, посочете дали е имало наблюдение на детето от страна на служител през целия период на изолирането: Да, Не, Неизвестно

Q9.2.4.1: Ако „да“, посочете пенетенциарния служител (име или идентификационен номер) – Анкетьорът може да избере името на служителя от списъка.

Q9.2.5: Ако „обиск“, посочете какъв вид обиск:

Личен обиск

Обиск на стая/килия

Изследване на урина

Друго – Q9.2.5.1: Ако сте избрали „друго“, моля, конкретизирайте

<p>Q10: Лице въввлечено(лица въввлечени) в инцидента:</p> <p>Лишено от свобода дете Служител на мястото за лишаване от свобода Лишен от свобода възрастен Външен служител Трето лице/посетител Друг</p>	<p>Цел: Наред с документирането на инцидента, този въпрос има за цел да установи дали едно дете или няколко деца са въввлечени в инцидентите в непропорционално по-висока степен от останалите.</p> <p>На практика: Чрез свързване на инструмента със съществуващата система за досиетата в мястото за лишаване от свобода ще се генерира списък с деца и служители, от който може да се избира.</p> <p>„Въввлечане в инцидента“ се отнася за всеки, който е бил там, включително е станал свидетел на инцидента. „Участие“ означава да е част от инцидента, т.е. да е пострадал, да има вероятност да пострада, да причини вреда/нараняване.</p> <p>Важно е анкетьорът(анкетьорите) да има предвид, че дори когато дете/деца са отговорни за причиняване на вреда на други деца или служител, те продължават да имат право на защита на правата си и на процесуални гаранции, както и на реакции, които целят възстановяване на вредите и опазване на неприкосновеността на всеки.</p> <p>Q10.1: Ако сте избрали „друг“, посочете Q10.2: Ако сте избрали „служител на мястото за лишаване от свобода“, посочете името или идентификационния номер – Анкетьорът може да избере името на служителя от списъка. Q10.3: Ако сте избрали „дете“, посочете името или идентификационния номер – Анкетьорът може да избере името на детето от списъка.</p>
<p>Q11: Посочване на характера на участието</p> <p>Наранено лице Лице причинило нараняването И двете – както наранено така и причинило нараняването лице Дете към което е приложена институционална мярка Служител наложил институционалната мярка Свидетел Неясно/неизвестно</p>	<p>Цел: Наред с документирането на инцидента, този въпрос има за цел да установи дали едно дете или няколко деца в непропорционално по-висока степен от останалите се въввличат в инциденти в една и съща роля, особено като пострадало лице. Този анализ може да означава, че е възможно това дете да се нуждае от други мерки за вътрешна закрила.</p> <p>На практика: За всяко лице, което е въввлечено в инцидента и е включено в отговора на предишния въпрос Q10, характерът на участието му трябва да се уточни в отговора на този въпрос. Ето защо е важно регистрите за инцидентите да бъдат свързани с вътрешната система за управление на мястото за лишаване от свобода, регистрите и данните за персонала.</p> <p>Когато посочвате отговора, направете справка с определението, дадено в началото на настоящото ръководство, за „лице, на което при инцидента е нанесена вреда (пострадало/наранено лице)“ и „лице, причинило или допринесло за причиняване на вреда“</p>

Друго лице	Q11.1: Ако сте избрали „друго“, моля, конкретизирайте характера на участието
<p><u>Q12: Възможни причини/обяснения за възникване на инцидента</u></p> <p>Под въздействие на наркотици/алкохол Съперничество/членство в банди/групи Целенасочен тормоз на нараненото дете(деца) Самонараняване след тормоз Отмъщение/предишни проблеми Незабавен изблик на агресия Дисциплинарна/защитна мярка Неясно/Неизвестно Друго</p>	<p>Цел: Персоналът трябва да отбележи всички фактори, предизвикали или станали причина за инцидента, които могат да обяснят или да допринесат за обяснението на възникването на даден инцидент. Въпросите за причините/отключващите фактори за инцидента имат за цел да се разбере основанието и мотивите за него, за да се идентифицират целенасочени стратегии за превенция и реакция.</p> <p><i>Илюстративни примери:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ако се наблюдава тормоз на основание увреждане или предполагаема/самоопределена сексуална ориентация, местата за лишаване от свобода трябва да търсят решения за повишаване на осведомеността и чувствителността на децата и персонала по отношение на приобщаването и по-специално на уязвимостта и нуждите на хората с увреждания и ЛГБТИ+. - Ако отмъщение и/или съществуващ проблем (свързан и с предишен инцидент) са често срещана причина за инцидентите, местата за лишаване от свобода се насърчават да анализират и разберат кои са най-често срещаните проблеми, които предизвикват инциденти, и да акцентират върху инвестирането във възстановителни диалози и практики, както и в стратегии за разрешаване на конфликти с цел разрешаване на ежедневни проблеми и деескалация. <p>На практика: Причината за инцидента може да е различна за всяко въввлечено дете или служител. Ето защо инструментът дава възможност въвеждането на различни причини за всяко въввлечено лице поотделно. Включването на мнението на децата при определянето на тези данни би било най-добрата практика. Ако никой от въввлечените в инцидента лица не съобщава за някаква причина за сбиването, тогава служителят може да въведе причината, която според него е върната.</p> <p>Q12.1: Ако сте избрали „целенасочен тормоз на нараненото дете (деца)...“, моля, посочете основанието за целенасочен тормоз:</p> <p>Полова идентичност/сексуална ориентация Увреждане Раса/етническа принадлежност или културен произход Гражданство/миграционен статус</p>

	<p>Неясно/неизвестно Друго</p> <p>Q12.1.1: Ако сте избрали „друго“, моля, конкретизирайте основанието за тормоза</p> <p>Ако е приложим повече от един отговор, моля, посочете допълнителната информация в отговора на Q13: Друга информация.</p> <p>Q12.2: Ако сте избрали „самонараняване след тормоз“, моля, посочете причината за самонараняването:</p> <p>Полова идентичност/сексуална ориентация Увреждане Раса/етническа принадлежност или културен произход Гражданство/миграционен статус Неясно/неизвестно Друго</p> <p>Q12.2.1: Ако сте избрали „друго“, моля, конкретизирайте</p> <p>Ако е приложим повече от един отговор, моля, посочете допълнителната информация в отговора на Q13: Друга информация.</p> <p>Ако сте избирали „друго“ (като отговор на Q12), моля, посочете допълнителната информация в отговора на Q13: Друга информация</p>
<p>Q13: Друга ключова/относима към инцидента информация</p>	<p>Тук може да бъде добавена всяка друга информация, свързана с инцидента.</p>

Демографски данни и обща информация

Данните за този раздел ще бъдат взети от съществуващите досиета на децата. Служителите в местата за лишаване от свобода, които не разполагат с цифрова система за управление на досиета, трябва да впишат съответните данни на ръка. **Във формуляра ще бъдат предвидени колони за всяко въввлечено лице и във всяка от тях ще бъдат посочени съответните данни.**

Този раздел има за цел да събере данни за **децата, които принадлежат към групи, считани за уязвими, или които са в уязвимо положение.** Местата за лишаване от свобода се насърчават да анализират данните, за да се обърне внимание на междусекторната уязвимост на децата, принадлежащи към определени групи, и дали за тях съществува повишен риск да бъдат наранени или да станат обект на насилие.

Липсата на конкретен анализ по отношение на най-уязвимите деца в местата за лишаване от свобода вероятно е най-големият и наблюдаван най-често пропуск във всички европейските системи.

Малцинствените групи, включително момичета, ЛГБТИ+ деца, децата с увреждания, чуждите граждани и групите по расов признак, включително ромските деца и други, в контекста на местата за лишаване от свобода и правосъдната система като цяло, са изправени пред уникални предизвикателства и техните специфични потребности може да не бъдат правилно разпознати и да не получат подходящо внимание. Ето защо първата стъпка за запълване на този пропуск е събирането на данни с разбивки съобразно тези променливи. Това ще позволи да се определят степента и характеристиките на инцидентите, които са били насочени към деца от определени групи. Вследствие на това могат да бъдат разработени специфични мерки за превенция и реакция за уязвимите деца на ниво отделно място за лишаване от свобода и на ниво система.

„Поради ограничените възможности за събиране на данни, както и поради липсата на осведоменост, децата обикновено се представят като хомогенна група, а държавите рядко предоставят разбивка по други признаци, освен по възраст и пол. В същото време, в етапа на проучване беше установено, че някои групи са особено уязвими, например деца с увреждания, деца чужди граждани или ЛГБТИ деца. Липсата на данни със съответните разбивки значително възпрепятства смекчаването, идентифицирането и противодействието на дискриминацията.“¹⁴

Този набор от въпроси включва много чувствителни данни, които не всички места за лишаване от свобода събират, и които не всички национални законодателства позволяват да се събират. С настоящия инструмент насърчаваме да се разширят променливите, предвидени в съществуващите инструменти, и да се обхване колкото е възможно по-пълно опитът на малцинствените групи, за да се предложат целенасочени стратегии за превенция и реагиране на насилието, насочено към тях.

Въпроси и променливи	Насоки за анкетъора(анкетъорите)
<p><u>Q1: Причини за задържането – процесуален статут</u> Осъден Задържан под стража Друго</p>	<p><u>На практика:</u> Този въпрос има за цел да представи ситуацията на децата, въввлечени в инцидента, и да отчете дали те са осъдени или задържани под стража. Подобно на всички отговори в тази таблица, и тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата. Q1.1: Ако сте избрали „осъден“, посочете срока на настоящата присъда Q1.2: Ако сте избрали „друго“, посочете процесуалния статут</p>
<p><u>Q2: Полова идентичност</u> Мъжки пол Женски пол Трансджендър Небинарен/Флуиден Неизвестно</p>	<p><u>Цел:</u> Половата идентичност на лишените от свобода лица е важен фактор, който трябва да се вземе предвид при разглеждането на инцидентите по редица причини:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Уязвимост към целенасочено насилие: Децата, които са транссексуални или небинарни, може да бъдат по-уязвими към целенасочено насилие поради дискриминация, стигма и предразсъдъци, основани на тяхната полова идентичност. Те, в по-голяма степен от останалите, може да са изложени на тормоз, издевателства или физическо насилие от страна на други деца или дори от страна на персонала на мястото за лишаване от свобода. ⇒ Изолиране и изключване: Транссексуалните и небинарните деца може да бъдат подложени на социална изолация и изключване в мястото за лишаване от свобода, засилващо чувството на самота, депресия и тревожност. Тази изолация може да ги направи по-уязвими към виктимизация и по-малко склонни да търсят помощ или да съобщават за случаи на насилие. ⇒ Отричане на идентичността: Децата, които са транссексуални или небинарни, може да се сблъскат с предизвикателства, свързани с признаването и зачитането на тяхната полова идентичност в рамките на системата за лишаване от свобода. Това отричане на

¹⁴ UN Global Study on Children Deprived of Liberty, 2019 г., OHCHR, A Human Rights-Based Approach to Data: Leaving No One Behind in the 2030 Agenda for Sustainable Development (Основан на правата на човека подход към данните: Никой да не бъде изоставен в Програма 2030 г. за устойчиво развитие), 2018 г., стр. 7.

	<p>идентичността може да допринесе за чувство на незначителност, отчуждение и стрес, което допълнително увеличава уязвимостта им към насилие и злоупотреба.</p> <p>⇒ Междусекторна дискриминация: Транссексуалните и небинарните деца, които принадлежат към маргинализирани общности, като цветнокожи или хора с увреждания, може да се сблъскат с пресичащи се (междусекторни) форми на дискриминация и потискане, които допълнително увеличават уязвимостта им към насилие в местата за лишаване от свобода.</p> <p><u>На практика:</u> Събирането на данни за половата идентичност на деца и други лица, въввлечени в инцидента, трябва да се прецени спрямо риска от излагането им на стигматизация. Въпреки че местата за лишаване от свобода се насърчават да повишават чувствителността на персонала към въпросите на ЛГБТИ+ и срещу стереотипите, свързани с пола, и да включват тази информация в интерес на защитата на децата, те все пак трябва да оценят потенциалните рискове от по-нататъшна виктимизация и да защитят децата и от това.</p> <p>Ако рискът е оценен като твърде висок, може да се събере информация за биологичния пол вместо за половата идентичност, като се използват следните променливи: 1. Мъжки пол; 2. Женски пол; 3. Пол неизвестен.</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p> <p>Q2.1: Отбелязана полова идентичност: <i>отнася се до това дали информацията за половата идентичност е призната в официалните документи за самоличност на детето или е по самоопределяне (не е официално призната).</i></p>
<p>Q3: Сексуална ориентация</p> <p>Хетеросексуален</p> <p>Хомосексуален</p> <p>Бисексуален</p> <p>Друга различна от хетеросексуална ориентация</p> <p>Неизвестна сексуална ориентация</p>	<p><u>Цел:</u> Сексуалната ориентация на детето може също да повлияе на преживяванията му в мястото за лишаване от свобода и на уязвимостта му към прояви на насилие посредством:</p> <p>⇒ Хомофобия и дискриминация: Децата, които се идентифицират като лесбийки, гейове или бисексуални, може да се сблъскат с дискриминация, тормоз и маргинализация както от страна на други деца, така и от страна на персонала на мястото за лишаване от свобода поради хомофобия и предразсъдъци. Тази дискриминация може да допринесе за чувство на изолация, страх и срам.</p>

	<p>⇒ Целенасочено насилие и проблеми с безопасността: Децата със сексуална ориентация, различна от хетеросексуална, може да бъдат изложени на повишен риск от целенасочено насилие, включително физически нападения, сексуални посегателства и вербално насилие, поради хомофобия, стигма и враждебност в средата в мястото за лишаване от свобода. Това може да се прояви под формата на мотивирани от омраза нападения или тормоз. За тази група деца може да има специфични за тях опасения за безопасността им, свързани с тяхната сексуална ориентация, особено ако те открито говорят за своята идентичност или взаимоотношения в мястото за лишаване от свобода. Страхът от отмъщение или виктимизация може да ги накара да прикриват сексуалната си ориентация или да избягват да търсят подкрепа, когато се сблъскат с тормоз или злоупотреба.</p> <p><u>На практика:</u> Събирането на информация за сексуалната ориентация на деца и други лица, въввлечени в инцидента, трябва да се оценява спрямо риска от излагането им на стигматизация (както и по-горе).</p> <p>За да се гарантира, че специфичните преживявания на дискриминация на ЛГБТИ+ децата в местата за лишаване от свобода не изпаднат от обхвата на съществуващите инструменти, политики и насоки, от ключово значение е те да бъдат разглеждани като отделен признак за дискриминация, различен от пола, макар и да се пресичат с него.¹⁵</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p>
<p>Q4: Възраст</p>	<p><u>Цел:</u> Възрастта на детето е от голямо значение за инцидентите с ННД. Фокусирането върху възрастта на децата, въввлечени в инцидентите, беше един от двата критерия, които бяха изтъкнати в интервютата, проведени с деца, преживели инциденти, като такива, които да бъдат внимателно разглеждани при разбирането и справянето с ННД в условията на лишаване от свобода.</p>

¹⁵ Child-friendly Justice European Network (CFJ-EN), Challenge paper “Towards LGBTI+ sensitive justice systems for children in Europe” (Доклад за обсъждане „Към правосъдни системи, съобразени с ЛГБТИ+, за децата в Европа“), 2022 г.

	<p><u>На практика:</u> Минималната възраст за носене на наказателна отговорност трябва да бъде 14 години, съгласно Общ коментар № 24 на Комитета по правата на детето на ООН. Въпреки това инструментът включва като отговор и по-ниски възрасти, тъй като в някои държави – членки на ЕС, се признава по-ниска минимална възраст за наказателна отговорност. Държавите, които използват инструмента, могат да намалят възрастта в списъка въз основа на своята практика.</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p>
<p>Q5: Религия</p> <p>Будизъм</p> <p>Християнство</p> <p>Индуизъм</p> <p>Ислям</p> <p>Юдаизъм</p> <p>Неясно/неизвестно</p> <p>Без религия</p> <p>Друго</p>	<p><u>Цел:</u> Религиозните убеждения на децата могат също да окажат влияние върху преживяванията им в мястото за лишаване от свобода и върху уязвимостта им към прояви на насилие поради следните причини:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Религиозна дискриминация: Децата, които принадлежат към малцинствени религиозни групи или имат вярвания, различни от тези на мнозинството в мястото за лишаване от свобода, може да бъдат подложени на дискриминация, тормоз и маргинализация. Тази дискриминация може да произтича от неразбиране, предразсъдъци или нетърпимост към религиозното многообразие. ⇒ Целенасочено насилие: Децата, които открито практикуват своята религия или се придържат към религиозни обичаи и ритуали, могат да бъдат изложени на риск от целенасочено насилие, включително физически нападения и вербално насилие. Това може да се случи, ако други деца или служители на мястото за лишаване от свобода възприемат техните религиозни убеждения или практики като заплаха или предизвикателство към доминиращата култура в мястото за лишаване от свобода. <p><u>На практика:</u> Националните заинтересовани страни могат да определят категориите по друг начин, ако това е уместно, но за съпоставим анализ на данните ще бъде важно всяка различна променлива да бъде групирана/свързана с тези категории. Например: Католиците и протестантите да бъдат категоризирани като християни; атеизмът да бъде категоризиран като „друго“ и т.н.</p> <p>За въпросите относно религията, етническата принадлежност, националността (и евентуално езика и уврежданията) институциите могат да добавят специфични категории в съответствие</p>

	<p>с това, което е от значение на национално равнище (например ключови малцинствени групи), като след това те трябва да бъдат групирани/свързани с „рамковите“ категории за сравнителен анализ. Това означава, че самият инструмент може да бъде подобрен чрез осигуряване на повече специфични подгрупи, ако те са от особено значение в определен контекст.</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p> <p>Q5.1: Ако сте избрали „друго“, моля, посочете</p>
<p>Q6: Майчин език</p>	<p><u>Цел:</u> Майчиният език или родният език на детето също може да окаже влияние върху преживяванията на децата в местата за лишаване от свобода и тяхната уязвимост към случаи на насилие под формата на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Комуникационни бариери: Децата, които говорят езици, различни от преобладаващия език, използван в мястото за лишаване от свобода, може да се сблъска с пречки в комуникацията както с другите деца, така и с персонала на мястото за лишаване от свобода. Това може да ги затрудни да изразяват нуждите си, да търсят помощ или ефективно да общуват с другите, което увеличава уязвимостта им към виктимизация и изолация. ⇒ Културна изолация: Децата, които говорят езици, които не са широко разпространени в мястото за лишаване от свобода, може да изпитат културна изолация и маргинализация. Те може да се затруднят да се свържат с други лишени от свобода или да участват в социални дейности, което засилва чувството на самота, отчуждение и културна откъснатост. ⇒ Неправилно тълкуване и погрешна комуникация: Езиковите бариери могат да доведат до недоразумения, неправилно тълкуване и конфликти между децата и персонала на мястото за лишаване от свобода или други лишени от свобода. Погрешната комуникация може да доведе до дисциплинарни мерки, ескалация на напрежението или случаи на насилие, особено ако децата не са в състояние да се изразяват ефективно или да разбират указанията. <p>Възможно е също така те да срещнат трудности при разбирането на механизмите за подаване на жалби и да се сблъска с предизвикателства при ефективното им използване.</p>

	<p><u>На практика:</u> Този отговор също се извлича от съществуващите досиета на децата и показва дали националният език е първият/родният език на хората, въввлечени в инцидента.</p>
<p><u>Q7: Етническа принадлежност</u> Арабски етнос Чернокож – Африка Чернокож – Карибски басейн Бял – Европа Китай Индия/Пакистан/Бангладеш Латинска Америка Ромски етнос Смесен етнос Друга</p>	<p><u>Цел:</u> Етническата принадлежност на децата може да повлияе на преживяванията им в местата за лишаване от свобода и на уязвимостта им към прояви на насилие. Етническата принадлежност може да се отрази на динамиката чрез:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Етническа дискриминация и целенасочено насилие: Децата, които принадлежат към етнически малцинства, може да се сблъскат с дискриминация, предразсъдъци и стереотипизиране както от страна на други деца, така и от страна на персонала в мястото за лишаване от свобода. Тази дискриминация може да се прояви под различни форми, включително вербално насилие, изключване и различно третиране въз основа на етническата принадлежност. ⇒ Напрежение: Етническото разнообразие в местата за лишаване от свобода понякога води до напрежение и конфликти между лишените от свобода с различен етнически произход. Това напрежение може да се дължи на вражди в миналото, културни различия или усещане за съперничество за ресурси и статут в мястото за лишаване от свобода. ⇒ Принадлежност към банда: В някои случаи етническата принадлежност може да бъде тясно свързана с принадлежността към банда в рамките на мястото за лишаване от свобода. Децата може да бъдат подложени на натиск или принуждавани да се присъединят към банди на етническа основа с цел защита или солидарност, което води до участие в насилие или конфликти, свързани с бандите. <p><u>На практика:</u> В съответствие с националното законодателство в някои държави, където публичните органи не могат (или по тяхно разбиране не могат) да събират демографски данни по расова/етническа принадлежност, е важно да се има предвид, че ще трябва да се създадат различни категории, така че събирането данни да се приведе в съответствие с националната практика.</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p>

<p>Q8: Националност</p> <p>Гражданин на държавата</p> <p>Чужд гражданин</p> <p>Неизвестно</p>	<p><u>Цел:</u> Националността на детето или държавата, чийто гражданин е, може да повлияе на преживяванията му в местата за лишаване от свобода и на уязвимостта му към насилие, тъй като децата, които са чужди граждани или принадлежат към малцинствени имигрантски общности, може да се сблъскат с дискриминация, ксенофобия и предразсъдъци както от страна на другите деца, така и от страна на персонала в мястото за лишаване от свобода. Тази дискриминация може да се основава на стереотипи, културни различия или възприятия за чужда принадлежност. Възможно е също така те да срещнат трудности при разбирането на механизмите за подаване на жалби и да се затрудняват да ги използват ефективно.</p> <p><u>На практика:</u> Посочете дали хората – и особено децата – въввлечени в инцидента, имат гражданство на страната, в която е мястото за лишаване от свобода и ако не, посочете техния статут.</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p> <p>Q8.1: Ако „чужд граждани“, посочва статутът:</p> <p><i>Дете мигрант,</i></p> <p><i>Дете, търсещо международна закрила,</i></p> <p><i>Дете бежанец / дете получило международна закрила,</i></p> <p><i>Дете без гражданство,</i></p> <p><i>Мигрантски статут неприложим,</i></p> <p><i>Мигрантски статут неизвестен,</i></p> <p>Друго – Q8.1.1: Ако „друго“, конкретизиране на статута</p>
<p>Q9: Рецидив – задържано ли е детето преди?</p>	<p><u>Цел:</u> Този въпрос се отнася до предишни случаи, в които детето е било лишавано от свобода по линия на наказателното правосъдие, тъй като е било заподозряно, обвинено или осъдено за криминално престъпление.</p> <p>Рецидивът, или склонността на лицата да извършват повторно престъпление и да се връщат в място за лишаване от свобода след освобождаването си, е сложен проблем, който се влияе от различни фактори. От особено значение за това събиране на данни е, че преживяванията</p>

	<p>в миналото в местата за лишаване от свобода, особено ако има случаи на преживяно ННД, може да имат дълготрайни психологически последици, включително травма, депресия и тревожност. Децата, които са преживели предишно лишаване от свобода и/или насилие по време на престоя си в мястото за лишаване от свобода, може да бъдат по-уязвими към проблеми с психичното здраве след освобождаването си, както и към различни форми на ННД.</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p>
<p><u>Q10: Вид на извършеното престъпление, заради което детето е попаднало в затвора</u> Насилствено Ненасилствено</p>	<p><u>Цел:</u> Този въпрос се отнася до причината, поради която детето се е озовало в място за лишаване от свобода.</p> <p>Видът на престъплението, извършено от детето, може да повлияе на преживяванията му в мястото за лишаване от свобода и на уязвимостта му към прояви на насилие по няколко начина. Характерът на престъплението, извършено от детето, може да повлияе на начина, по който го възприемат както другите лишени от свобода, така и персонала в мястото за лишаване от свобода. На децата, осъдени за насилствени престъпления, може да се гледа като на по-опасни или представляващи по-голяма заплаха, което увеличава риска за тях от виктимизация или целенасочено насилие в мястото за лишаване от свобода. Ето и някои други примери:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Принадлежност към банда: Децата, които са участвали в деяния или престъпления, свързани с банди, може да бъдат подложени на натиск или принуда да се присъединят към бандитски мрежи в рамките на мястото за лишаване от свобода, което може да ги изложи на повишен риск от насилие и експлоатация. ⇒ Риск от отмъщение: Децата, които са извършили престъпления срещу други лица, особено такива като нападение, грабеж или убийство, може да бъдат изложени на повишен риск от отмъщение от страна на жертвите или свързани с тях лица в мястото за лишаване от свобода. ⇒ Сексуални престъпления: Децата, осъдени за сексуални престъпления, може да се сблъскат със засилена стигма и изолация в мястото за лишаване от свобода. Другите

	<p>деца може да гледат на тях с подозрение или враждебност, което увеличава уязвимостта им към тормоз, насилие и експлоатация.</p> <p>Подобно на всички отговори в тази таблица, тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата.</p>
<p><u>Q11: Има ли травма/виктимизация в миналото?</u></p> <p>Да Не Неизвестно</p>	<p>Цел: Целта на този въпрос е да се разбере дали детето/децата, които са въввлечени в инцидента, имат предишен опит с травма или виктимизация в местата за лишаване от свобода или извън тях. Излагането на децата на множество форми на виктимизация е фактор, който трябва да се вземе сериозно предвид при разработването на стратегии за защита на децата, включително на най-уязвимите групи, от насилие и злоупотреба. Това може да наложи и допълнително разследване от страна на специализирания персонал и да бъде фактор, отключващ психични и физически последици за развитието на детето.</p> <p>На практика: Тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата и от вътрешната система за управление на данни във всяко място за лишаване от свобода.</p>
<p><u>Q12: Контакт със семейството</u></p> <p>Да Не Неизвестно</p>	<p>Цел: Целта на този въпрос е да се разбере дали детето, въввлечено в инцидента, има подкрепяща мрежа извън мястото за лишаване от свобода, която може да го подкрепи след инцидента и може да бъде взета предвид за евентуални по-нататъшни реакции и стратегии за превенция.</p> <p>На практика: Тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата и от вътрешната система за управление на данни във всяко място за лишаване от свобода, за да се види дали детето поддържа контакт с членове на семейството си чрез лични посещения, а също и чрез телефонни разговори, видеоразговори или друга кореспонденция. Ако детето има контакт със семейството си, датата на последното посещение и честотата на тези посещения се конкретизира в отговорите на следните въпроси.</p> <p>Q12.1: Ако сте избрали „да“, посочете датата на последното посещение</p> <p>Q12.2: Ако сте избрали „да“, посочете честотата на посещенията от падащото меню</p>
<p><u>Q13: Увреждане</u></p> <p>Физическо Интелектуално/когнитивно</p>	<p>Цел: Този въпрос търси разпознаваемите/потвърдените форми на увреждания, които трябва да се вземат предвид, за да се оценят специфичните потребности и уязвимост на децата,</p>

<p>Сензорно Психосоциално Повече от 1 Неизвестно Без увреждане Друго</p>	<p>въвлечени в инцидента. Увреждането на детето може значително да повлияе на неговата уязвимост към инциденти с насилие, както следва:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Комуникация: Децата с комуникативни увреждания, като например говорни или езикови нарушения, може да се затрудняват да съобщават на персонала в мястото за лишаване от свобода и на другите деца своите нужди, предпочитания и притеснения. Тази комуникационна бариера може да увеличи уязвимостта им към недоразумения, конфликти и случаи на насилие. ⇒ Целенасочено насилие: Децата с увреждания може да бъдат изложени на повишен риск от целенасочено насилие, тормоз и издевателства в местата за лишаване от свобода. Възприятието за уязвимост, социалната изолация и стигмата, свързани с уврежданията, могат да ги превърнат в мишени за експлоатация, злоупотреба и виктимизация от страна на други лишени от свобода. <p><u>На практика:</u> Диапазонът на уврежданията е доста разнообразен – от физически, през интелектуални, когнитивни и обучителни затруднения, до психични заболявания (психосоциални увреждания). Информацията за уврежданията на детето следва да се извлече от съществуващите досиета, като увреждането следва да е самодекларирано (особено в случай на увреждания, които не са видими), или диагностицирано преди или по време на пребиваването в мястото за лишаване от свобода.</p> <p>Тези данни се извличат от съществуващите досиета на децата и от вътрешната система за управление на данни в съответното място за лишаване от свобода.</p> <p>Q13.1: Ако „повече от 1“ – посочване на уврежданията Q13.2: Ако сте избрали „друго“, моля, конкретизирайте Q13.3: Ако увреждането е отбелязано, моля, посочете дали увреждането е: <i>В диагноза</i> <i>Самодекларирано</i> <i>По мнение на служителите</i></p>
<p>Q14: Хронично физическо здравно състояние: Да</p>	<p><u>Цел:</u> Този въпрос търси наличието на хронични проблеми с физическото здраве при децата, въвлечени в инцидентите, тъй като местата за лишаване от свобода се насърчават да</p>

<p>Не Неизвестно</p>	<p>анализират моделите и да вземат предвид специфичните потребности и уязвимост на децата.</p> <p><u>На практика:</u> Както и при предишния въпрос, информацията за хроничното физическо здравно състояние на детето се извлича от наличното му досие, като състоянието е диагностицирано преди или след задържането. Ако се съобщава за наличие на хронично физическо здравно състояние, се отговоря и на въпроса за лечението/грижата, която е получило детето.</p> <p>Q14.1: Ако сте избрали „да“, посочете полученото лечение/грижа:</p> <p><i>Да преди задържането</i></p> <p><i>Да след задържането</i></p> <p><i>Да преди и след задържането</i></p> <p><i>Не</i></p> <p><i>Неизвестно</i></p>
<p>Q15: Проблеми с психичното здраве:</p> <p>Да Не Неизвестно</p>	<p><u>Цел:</u> Местата за лишаване от свобода се насърчават да наблюдават моделите: ако изглежда, че има връзка между нивото на инцидентите (с насилие) и проблемите с психичното здраве, местата за лишаване от свобода може да пожелаят да направят допълнително проучване, за да разберат по-добре потенциалната взаимозависимост и оттам и потенциалните решения/стратегии, както с оглед на психичното здраве на лицето, което е пострадало, така и на лицето, което причинява вредата.</p> <p><u>На практика:</u> Както и при предишния въпрос, информацията за психичното здраве на детето се извлича от наличното му досие, като то е диагностицирано преди или след задържането. Ако се съобщава за наличие на проблем с психичното здраве, се отговоря и на въпроса за лечението/грижата, която е получило детето.</p> <p>Q15.1: Ако сте избрали „да“, посочете полученото лечение/грижа:</p> <p><i>Да преди задържането</i></p> <p><i>Да след задържането</i></p> <p><i>Да преди И след задържането</i></p> <p><i>Не</i></p> <p><i>Неизвестно</i></p>

<p>Q16: Злоупотреба с вещества:</p> <p>Да Не Неизвестно</p>	<p><u>Предназначение:</u> Местата за лишаване от свобода се насърчават да наблюдават моделите: ако изглежда, че има връзка между нивата на (насилствените) инциденти и употребата на вещества, местата за лишаване от свобода може да пожелаят да направят допълнително проучване, за да разберат по-добре потенциалната взаимозависимост и оттам и потенциалните решения/стратегии.</p> <p><u>На практика:</u> Информацията за употребата на всякакви вещества (наркотици или алкохол) се извлича от съществуващата система за управление на данни.</p> <p>Q16.1: Ако сте избрали „да“, посочете полученото лечение/грижа:</p> <p>Да преди задържането Да след задържането Да преди И след задържането Не Неизвестно</p>
<p>Q17: Текущо медикаментозно лечение:</p> <p>Да/ от преди задържането Да/ от самото задържане Не Неизвестно</p>	<p><u>Предназначение:</u> Местата за лишаване от свобода се насърчават да наблюдават моделите: Ако изглежда, че има връзка между нивата на инцидентите (с насилие) и приема на лекарства (за психично или физическо здраве, или и за двете), местата за лишаване от свобода може да пожелаят да направят допълнително проучване, за да разберат по-добре потенциалната взаимозависимост и оттам и потенциалните решения/стратегии.</p> <p><u>На практика:</u> Информацията за текущото медикаментозно лечение се извлича от съществуващата система за управление на данни.</p>
<p>Q18: Бременност:</p> <p>Да Не Неизвестно Неприложимо</p>	<p><u>На практика:</u> Информацията за бременността се извлича от съществуващата система за управление на данни.</p> <p>Q18.1: Ако сте избрали „да“, посочете кога е започнала бременността:</p> <p>Преди задържането По време на задържането Неизвестно Неприложимо</p>

Въздействие и реакция при инциденти

Този последен раздел от въпросника има за цел да отчете **въздействието на всеки инцидент** – от психологическа и физическа гледна точка – и **реакциите, които инцидентът е предизвикал** в системата по отношение на насочването към конкретни органи и действащи лица (във и извън мястото за лишаване от свобода) и по отношение на отговора/реакцията на инцидента на индивидуално и системно ниво.

Разглеждането на въздействието и реакцията на всеки инцидент ще позволи най-вече на етапа на анализ:

- да се идентифицират тенденциите и моделите по отношение на най-сериозните инциденти от гледна точка на въздействието върху жертвата/жертвите;
- да се определи начина, по който персоналът и мястото за лишаване от свобода реагират на различни инциденти, и дали психологическото и физическото им въздействие върху пострадалите лица се отчита по подходящ начин;
- да се определят каналите, до които децата имат достъп, за да подадат сигнал за инцидент;
- да се идентифицират тенденциите и моделите в прилагането на мерки за реагиране след възникване на инциденти – от възстановителни до наказателни.

Следователно този преглед е необходим за изготвяне на стратегии – на ниво място за лишаване от свобода и на ниво система – за все по-прецизно реагиране на въздействието, което инцидентите оказват върху пострадалите деца; за инвестиране в превенция на инцидентите, които оказват най-голямо въздействие върху децата, и за избягване на по-нататъшна виктимизация; за инвестиране в мерки, които насърчават диалога и помирението и са ефективни в дългосрочен план; и за инвестиране в осигуряването на реален достъп на децата до механизмите за подаване на сигнали.

Въпроси и променливи	Насоки за анкетьора(анкетьорите)
<p>Q1: Уведомление – Уведомен ли е някой за инцидента?</p> <p>Да Не Неизвестно</p>	<p>На практика: Посочете дали за инцидента вече е съобщено на някой друг и уточнете времето и лицето, на което е било съобщено.</p> <p>Q1.1: Ако „да“, посочете в какъв срок</p> <p><i>В рамките на 24 часа</i> <i>В рамките на 48 часа</i> <i>В рамките на 72 часа</i> <i>След 72 часа</i></p> <p>Q1.2: Ако „да“, кой е бил уведомен?</p>

	<p><i>Родител/настойник, Законен представител, Съдия, Дежурен отговорник, Началник на мястото за лишаване от свобода, Представител на министерството, Омбудсман, Друг – Q1.2.1: Ако „друг“, посочете кой друг</i></p>
<p><u>Q2: Емоционална/психологическа вреда вследствие на инцидента:</u> Да Не Неизвестно Друго</p>	<p><u>На практика:</u> На този и на следващите въпроси – за причинените вреди – се отговаря за всяко дете, въввлечено в инцидента.</p> <p>Изборът на отговор тук се основава на реакцията на инцидента посредством лечение/терапия и на оценката на обстоятелствата. В някои случаи тези решения и процеси може да отнемат повече време. Ако към момента на съобщаване за инцидента все още не е взето решение, анкетаторът може да избере „неизвестно“ и да въведе съответните данни, след като бъде оценена психологическата вреда.</p> <p><i>Q2.1: Ако „да“, посочете вида на емоционалната/психологическата вреда, причинена от инцидента:</i></p> <p><u>На практика:</u> Възможно е местата за лишаване от свобода да разполагат с множество методи за психологическа подкрепа или разрешаване на конфликти, които искат да наблюдават, което би наложило да добавят повече отговори. Всички специфични за мястото за лишаване от свобода отговори обаче следва да бъдат категоризирани в тези връзки, за да се гарантира съпоставимостта на данните между отделните места за лишаване от свобода и между отделните държави членки. При това трябва да следват посочените по-долу определения на категориите:</p> <p><i>Детето/свидетел съобщава за психологическа вреда, но няма оценка/констатация:</i> отнася се за случаи, в които детето или свидетелят, съобщаващи за инцидента, казват, че има нанесена вреда, но не са сигурни за нейната тежест, и детето все още не е изследвано от специалист или специалистът не установява емоционална вреда въпреки, че е съобщено за такава.</p>

	<p><i>Вреда неизискваща психологическа помощ:</i> отнася се до реакции на инцидент, при които въз основа на направена оценка не се осигурява терапевтична или друг вид подкрепа.</p> <p><i>Вреда изискваща една/няколко срещи с психолог</i></p> <p><i>Вреда изискваща психологическа първа помощ</i></p> <p><i>Вреда изискваща продължителна терапия</i></p> <p><i>Трайна неработоспособност</i></p> <p>Последните 4 варианта (вреда изискваща една/няколко срещи с психолог; вреда изискваща психологическа първа помощ; вреда изискваща продължителна терапия; трайна неработоспособност) се отнасят до практиката на специалистите, включително сесии за психологическа терапия и т.н., и се разграничават в зависимост от продължителността на терапията.</p> <p><i>Ако искате да посочите форма на емоционална/психологическа вреда, която не е включена в горния списък с варианти, посочете допълнителната информация в отговора на <u>Q12: Друга информация.</u></i></p> <p><i>Q2.2: Ако „не“, моля, уточнете: Няма вреда / Детето съобщава че няма вреда, независимо от мнението на служителите за обратното</i></p>
<p><u>Q3: Физическа вреда вследствие на инцидента:</u></p> <p>Да</p> <p>Не</p> <p>Неизвестно</p>	<p><u>На практика:</u> Подобно на Q2, за да посочат физическата вреда в резултат на инцидента, служителите трябва да изберат отговор въз основа на реакцията на инцидента посредством лечение/терапия и на оценката на обстоятелствата.</p> <p><i>Q3.1: Ако сте избрали „да“, дайте характеристика на физическото увреждане</i></p> <p>Нараняване неизискващо първа помощ</p> <p>Нараняване или болест изискваща първа помощ</p> <p>Нараняване или болест изискваща лечение</p> <p>Продължително увреждане/ неработоспособност</p> <p>Трайна неработоспособност</p> <p>Смърт</p>

	<p><i>Ако искате да посочите форма на физическо увреждане, която не е включена в горния списък с варианти, посочете допълнителната информация в отговора на <u>Q12: Друга информация.</u></i></p> <p><i>Q3.2: Ако „не“ – моля, посочете: Няма нараняване / На границата на нараняване, но няма такава</i></p>
<p><u>Q4: Риск от самоубийство – детето показва признаци на риск от самоубийство</u></p> <p>Да Не Неизвестно/неясно</p> <p><u>Q5: Самонараняване – детето има видими белези от самонараняване (порезни рани, самонараняване и т.н.):</u></p> <p>Да Не Неизвестно</p>	<p>На практика: Местата за лишаване от свобода разполагат със специални процедури за оценка на риска от самоубийство и самонараняване като последици от инциденти и служителят трябва да се позове на тези процедури и да отговори на тези два въпроса въз основа на тях.</p>
<p><u>Q6: Предприети охранителни мерки:</u></p> <p>Да Не Неизвестно</p>	<p>На практика: На този въпрос също се отговаря за всяко от децата, въввлечени в инцидента. От анкетъора се иска да посочи какъв вид реакция/мярка е предприета от мястото за лишаване от свобода в отговор на инцидента по отношение на всяко от въввлечените деца.</p> <p>Възможните видове мерки могат да варират значително в зависимост от мястото за лишаване от свобода и да се наричат по различен начин. Те обаче обикновено попадат в една от категориите, изброени по-долу. Ако конкретната мярка не попада в нито една от тези категории, анкетъорът избира „друго“ и конкретизира.</p> <p>Когато се разглеждат реакциите/мерките, предприети в отговор на инциденти, от ключово значение е да се има предвид, че:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Местата за лишаване от свобода трябва да реагират незабавно и по подходящ начин на инцидента, като осигурят поемане на отговорност от лицето, причинило вредата, защитят

	<p>лицето, на което е нанесена вреда, и евентуално работят за възстановяване на спокойната среда, благоприятстваща положителните взаимоотношения и взаимодействия;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Освен това местата за лишаване от свобода трябва винаги да информират децата, въвлечени в инцидентите, за предприетите мерки и да ги информират за евентуални последващи действия. <p>Докато отговаря на този въпрос, анкетаторът трябва да има предвид и факта, че някои от изброените мерки ще предизвикат ново отделно съобщаване за инцидент (като например изолиране, разделяне, ...).</p> <p>Q6.1: Ако „да“, посочете вида на предприетата охранителна мярка:</p> <p><i>Възстановителни мерки</i></p> <p><i>Разделяне</i></p> <p><i>Изолиране в единична килия</i></p> <p><i>Физическа намеса</i></p> <p><i>Механична намеса</i></p> <p><i>Преместване в друга група</i></p> <p><i>Преместване в друга институция</i></p> <p><i>Вътрешно разследване</i></p> <p>Друго – Q6.1.1: Ако сте избрали „друго“, моля, посочете каква мярка</p> <p>Ако е приложим повече от един отговор, посочете допълнителната информация в отговора на Q12: Друга информация.</p>
<p><u>Q7: Защита на детето, съобщило за инцидента – Детето, съобщило за инцидента е подложено на дисциплинарна мярка за определен период:</u></p> <p>Да</p> <p>Не</p>	<p>Цел: Този въпрос има за цел да осигури вътрешна закрила при инциденти, за които е подало сигнал пострадалото дете.</p> <p>На практика: Тази информация трябва да се извлече от персоналното досие на детето, а не да се въвежда от анкетатора. В случай че на дете, което е подало сигнал за инцидент, е наложено дисциплинарно наказание в рамките на определен период от време, отговорът следва автоматично да бъде „да“. На местата за лишаване от свобода се препоръчва внимателно да проверят решението, за да се гарантира вътрешна закрила срещу отмъщение. Местата за</p>

<p>Неприложимо</p>	<p>лишаване от свобода, в които могат да се подават жалби анонимно, може да се откажат от събирането на тези данни. Ако подалят сигнала не е дете, тогава анкеторът може да избере „Неприложимо“.</p> <p>Важно е да се отбележи, че списъкът на възможните дисциплинарни мерки/действия (както спрямо децата, така и спрямо персонала) се различава значително в различните места за лишаване от свобода и често терминологията и определенията не са последователни или ясни. В този случай местата за лишаване от свобода се насърчават да изберат от списъците по-долу (в Q7.1 и Q8.1) варианта/вариантите, които изглеждат по-подходящи и по-близки до използваните в тяхното място за лишаване от свобода.</p> <p>Q7.1: Ако „да“, изберете вида на предприетата дисциплинарна мярка <i>Предупреждение</i> <i>Разделяне</i> <i>Изолиране в единична килия</i> <i>Конфискуване на предмети/ лични вещи</i> <i>Отнемане на натрупаното време „с добро поведение“</i> <i>Отнемане на други облаги</i> <i>Друго – Q7.1.1: Ако „друго“, конкретизирайте</i></p>
<p>Q8: Служител, въввлечен в инцидента е подложен на дисциплинарно действие: Да Не Неизвестно</p>	<p>На практика: На този въпрос се отговаря също за всеки от служителите, въввлечени в инцидента. Ако в инцидента не е въввлечен служител, анкеторът може да избере „Неприложимо“.</p> <p>„Въввлечен“ означава както служител, участвал активно (причинил е вреда на детето/децата; наложил е институционалната мярка), така и служител, който е станал свидетел на инцидента или е съобщил за него.</p> <p>Q8.1: Ако „да“, посочете вида на дисциплинарната мярка <i>Мъмрене</i> <i>Възстановителна мярка</i> <i>Временно отстраняване от звеното</i> <i>Постоянно отстраняване от звеното</i></p>

	<p><i>Временно отстраняване от работа</i></p> <p><i>Постоянно отстраняване от работа Друго – Q8.1.1: Ако „друго“, конкретизирайте</i></p>
<p>Q9: Насочване към специалист:</p> <p>Да</p> <p>Не</p> <p>Неизвестно</p>	<p><u>На практика:</u> С този въпрос от анкетъора се иска да уточни дали инцидентът вече е насочен към конкретен специалист и отговорът вече трябва да е наличен в системата.</p> <p>Q9.1: Ако „да“, посочете лицето/специалиста</p> <p><i>Насочване към медицински специалист</i></p> <p><i>Насочване към специалист по психично здраве</i></p> <p><i>Насочване както към медицински специалист така и към специалист по психично здраве</i></p> <p><i>Свидетел насочен към специалист по психично здраве</i></p> <p>Друго – Q9.1.1: Ако „друго“, конкретизирайте</p> <p>Ако е приложим повече от един отговор, посочете допълнителната информация в отговора на Q12: Друга информация.</p>
<p>Q10: Случаят е насочен към външен разследващ орган:</p> <p>Да</p> <p>Не</p> <p>Неизвестно</p>	<p><u>На практика:</u> С този въпрос от анкетъора се иска да посочи дали инцидентът вече е насочен към външен разследващ орган, като под „външен“ се разбират всички органи и действащи лица, различни от „вътрешно разследване“ от Q6.</p> <p>Q10.1: Ако „да“ – имало ли е официално оплакване?</p> <p><i>Да/ от въвлечено дете (деца)</i></p> <p><i>Да/ от въвлечен служител</i></p> <p><i>ДА/ от друг въвлечен</i></p> <p><i>Да/ от трето лице</i></p> <p><i>Не</i></p> <p><i>Неизвестно</i></p> <p>Ако е приложим повече от един отговор, посочете допълнителната информация в отговора на Q12: Друга информация.</p> <p>Q10.2: Ако „да“, посочете органа, към който е насочен случаят</p>

	<p>Полиция Прокуратура / Съд Омбудсман Национален превантивен механизъм Друг – Q10.2.1: Ако „друго“, конкретизирайте</p> <p>Ако е приложим повече от един отговор, посочете допълнителната информация в отговора на Q12: Друга информация.</p>
<p><u>Q11: Детско участие – Детето/Деца, въвлечени в инцидента получили ли са възможност да прегледат и съобщат информация при изготвянето на доклада за инцидента?</u></p> <p>Да/ детето е прегледало доклада Да/ детето е прегледало доклада и е представило информация която да бъде включена в него Детето е получило възможност да прегледа и представи информация но е избрало да не го прави Не/ детето не е имало възможност да прегледа или представи информация за включване в доклада Друго</p>	<p><u>Цел:</u> Има няколко начина, по които гласът на децата може и трябва да бъде включен в процеса на събиране и отчитане/докладване на данни (вж. етични и практически съображения в настоящото ръководство). Местата за лишаване от свобода се насърчават да намерят подходящи начини в целия процес на докладване, които пълноценно да отчитат гледните точки и мнението на децата, живеещи в мястото за лишаване от свобода, преди, по време и след възникването на всеки инцидент. По-конкретно:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Редовни срещи с децата за преглед на събраните данни, на които те имат възможност да разсъждават върху информацията, върху отбелязаните тенденции и т.н. - Децата трябва да имат възможност за индивидуален достъп до съобщаването на информация - Децата трябва да бъдат информирани и включени във всички евентуални последващи действия по инцидента. <p><u>На практика:</u> Този въпрос има за цел да оцени степента на участие на децата в процеса на съобщаване на информация (докладване/отчитане) и да даде информация на институцията за това дали и как тези аспекти могат да бъдат подобрени.</p> <p>Дали детето е било или не е било информирано за последващите действия във връзка с инцидента и за резултатите от евентуално разследване/мярка; добавете тази информация в Q12: Друга информация.</p>

	<i>Q11.1: Ако сте избрали „друго“, посочете как детето/децата са били включени в процеса на изготвяне на доклада</i>
<u>Q12: Друга информация</u>	Добавете тук друга важна информация за инцидента.

Ресурси

Child Friendly Justice European Network, Ending Solitary Confinement of Children: A Global Action Plan – Position paper, 2023.

Child Friendly Justice European Network, Justice with Children Initiative, Towards LGBTI+ sensitive justice system for children in Europe: Challenge paper, 2022.

Penal Reform International, Protecting children’s rights in criminal justice systems: a training manual and reference point for professionals and policymakers, 2013, available at <https://www.penalreform.org/resource/juvenile-justice-manual/>.

Penal Reform International, Ten-point plan for fair and effective criminal justice for children, 2013, available at <https://www.penalreform.org/resource/tenpoint-plan-fair-effective-criminal-justice-children/>

Penal Reform International, Body searches: Addressing risk factors to prevent torture and ill-treatment, available at <https://cdn.penalreform.org/wp-content/uploads/2016/01/factsheet-4-searches-2nd-v5.pdf>

The Global End Violence Against Children Knowledge Network: A Forum for Users and Producers of Evidence, “The End of Violence against Children network's "Measuring violence against children: A Methods Menu", 2020. Available at https://www.end-violence.org/sites/default/files/paragraphs/download/GP%20EVAC%20Methods%20Menu%20final-4_0.pdf.

UN General Assembly, Annual Report of the Special Representative of the Secretary General on violence against children, 2023.

UN Global Study on children deprived of their liberty, 2019 <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/united-nations-global-study-children-deprived-liberty>.

UNICEF, International Classification of Violence against children, 2023, available at <https://data.unicef.org/resources/international-classification-of-violence-against-children/>.

UNICEF, Estimating the Number of Children Deprived of Liberty in the Administration of Justice, 2021, available at <https://data.unicef.org/resources/children-in-detention-report/>.

UNICEF, Strengthening Administrative Data on Violence against Children, 2020.

UNICEF, INSPIRE Indicator Guidance and Results Framework – Ending violence against children: how to define and measure change, 2018.

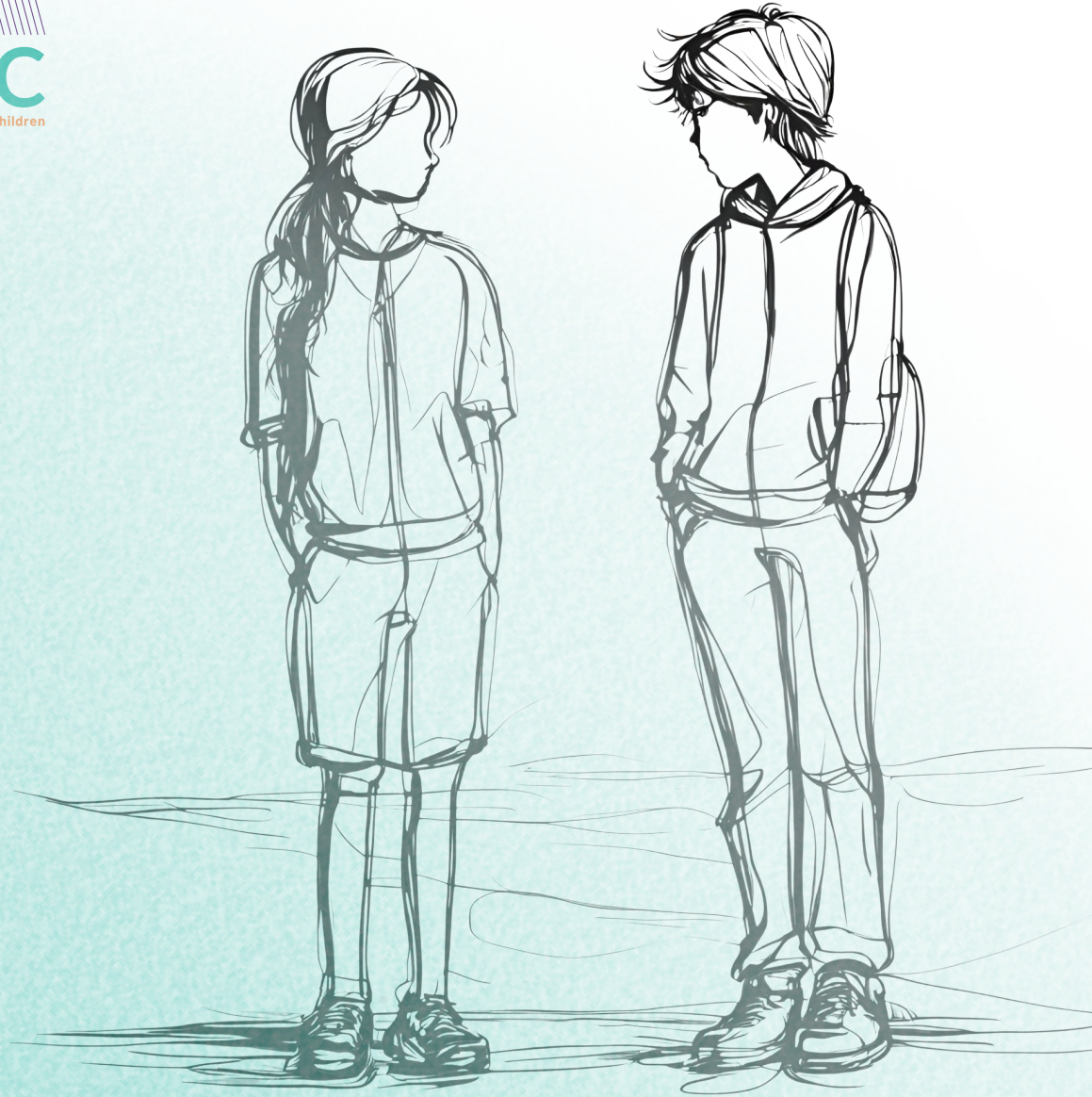
UNICEF, Hidden in Plain Sight: A statistical analysis of violence against children, 2014, available at <https://data.unicef.org/resources/hidden-in-plain-sight-a-statistical-analysis-of-violence-against-children/>.

UNODC, Justice in Matters involving children in conflict with the law – Model Law on Juvenile Justice and Related Commentary, 2013, available at https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Justice_Matters_Involving-Web_version.pdf.

UNODC, UNICEF, Manual for the measurement of juvenile justice indicators, 2006.

Световна здравна организация, Наръчник на INSPIRE: Действия за прилагане на седемте стратегии за прекратяване на насилието над деца, 2018 г., https://endviolence.bg/wp-content/uploads/2019/06/WHO-INSPIRE-Handbook_BG_21082019.pdf

Световна здравна организация, INSPIRE: Седем стратегии за прекратяване на насилието над деца, 2016 г., https://endviolence.bg/wp-content/uploads/2019/06/INSPIRE_report_BG_final_low_res.pdf

www.penalreform.org

Penal Reform International

The Hague Humanity Hub
Fluwelen Burgwal 58
2511 CJ Den Haag
The Netherlands

Свържете се с нас

- +44 (0) 203 559 6752
- info@penalreform.org
- @PenalReformInt
- Penal Reform International
- [penalreformint](https://www.instagram.com/penalreformint)

Funded by
the European Union

